

Ben jij nog fan van Marco Borsato?!

Kwalitatief onderzoek naar hoe de betekenisgeving van fans van Marco Borsato is veranderd in tijden van cancelcultuur

Student naam: Lisa Menting

Student nummer: 406066

Supervisor: Dr. Simone Driessen

Master Media Studies – Media & Journalistiek Erasmus School of History, Culture and Communication Erasmus University Rotterdam

Master thesis 23 juni 2022

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
1.1 Onderzoeksvraag	5
1.2 Wetenschappelijke relevantie	5
1.3 Maatschappelijke relevantie	6
2. Theoretisch Kader	7
2.1 Fandom en populaire cultuur	7
2.1.1 Fans	8
2.2 Ontologische veiligheid	10
2.3 Cognitieve dissonantie	11
2.4 Cancelcultuur	12
3. Methodologie	14
3.1 Methode	14
3.1.1 Dataverzameling	14
3.1.2 Respondenten criteria	16
3.1.3 Groep respondenten	16
3.1.4 Ethiek	17
3.1.5 Betrouwbaarheid en validiteit	18
3.1.6 Operationalisering	18
3.2 Data-analyse	19
4. Resultaten	20
4.1 Verschillende soorten fans	20
4.1.1 De Marco Borsatofan	20
4.1.2 Van die-hard fan naar afgezworen muziek	21
4.2 Muziekbeleving	22
4.3 Onschuldig totdat het tegendeel bewezen is?	23
4.3.1 Hij is onschuldig!	24
4.3.2 Hij is schuldig?	26
4.4 Cancelcultuur; hoe ver is te ver?	28
5. Conclusie en Discussie	30
5.1 Conclusie	30
5.2 Discussie: Limitaties en vervolgonderzoek	33
Literatuurlijst	35

1. Introductie

Voor 1990 hadden nog weinig mensen gehoord van Marco Borsato, maar na zijn winst in de Soundmixshow van Henny Huisman kwam hier verandering in (Van Broekhoven, 2021). Waar hij in eerste instantie zong in het Italiaans, mogelijk gemaakt door zijn Italiaanse roots van vaders kant, kwam in 1994 zijn eerste Nederlandse single uit: 'Dromen zijn bedrog' (EenVandaag, 2021; RTL Boulevard, 2021). Uiteindelijk trouwde hij in 1998 met Leontien Ruiters, een presentatrice en actrice en werden zij een van de bekendste koppels van Nederland (RTL Boulevard, 2021a). Hij groeide uit tot een van de meeste populaire zangers van Nederland met verschillende hits op zijn naam. In 2009 ging het bedrijf, waar hij mede-eigenaar van was, failliet (RTL Boulevard, 2021a). Van 2011 ten en met 2016 was hij jurylid bij The Voice en tot en met 2020 bij de The Voice Kids ("Marco Borsato", 2003).

Echter, in 2020 kwam aan het licht dat Borsato een affaire had gehad met pianiste Iris Hond ten tijde van het faillissement (RTL Boulevard, 2021a). Dit resulteerde uiteindelijk in een scheiding met Leontien, met wie hij 22 jaar getrouwd was ("Marco Borsato", 2003). Hier opvolgend kondigde Borsato aan te kampen met een burn-out en legde per direct al zijn werkzaamheden stop (RTL Boulevard, 2021a). In 2021 besloot Marco schoonschip te maken en een eenmalig interview te doen bij Linda de Mol (Pekelder, 2022). Hierna kwamen er berichten naar buiten dat hij en zijn ex-vrouw weer terug bij elkaar waren, wat door hen beiden later bevestigd werd (Brouwer, 2021). Tot in december 2021 naar buiten kwam dat er een onderzoek naar hem was ingesteld op basis van verschillende berichten dat hij jonge meisjes onzedelijk betast zou hebben (NU.nl, 2021; RTL Boulevard, 2021b). Enige tijd later kwam er een eerste aangifte naar buiten van een 22-jarige vrouw, die zei hetzelfde meegemaakt hebben (Redactie Metro, 2021). Marco Borsato ontkende alle aantijgingen en een deed aangifte tegen de vrouw wegens smaad en laster (RTL Boulevard, 2021b). Vervolgens barstte in januari de bom in Nederland. Het Youtube-programma Boos van BNN-VARA, gepresenteerd door Tim Hoffman, kwam met een uitzending over seksueel grensoverschrijdend gedrag bij het populaire televisieprogramma The Voice of Holland (Pekelder, 2022). Ook de naam van Borsato werd genoemd (Pekelder, 2022; Ravensbergen, 2022). Hij zou meerdere tieners van wie hij de coach zou zijn geweest, onzedelijk hebben betast tijdens de opnames (RTL Boulevard, 2021b; Ravensbergen, 2022). Dit resulteerde in de verwijdering van zijn wassenbeeld uit Madame Tussauds (Hazeleger, 2022). Ook kondigde verschillende grote radiozenders aan zijn muziek voorlopig niet te draaien, totdat de uitkomsten van het onderzoek naar buiten kwamen (NU.nl, 2022). Hij is 'gecanceled' als artiest door de maatschappij en Nederlandse muziekindustrie.

Borsato had in december zijn werkzaamheden als ambassadeur bij WarChild al stopgezet en zijn aankomende tour gecancelld (Redactie Metro, 2021; RTL Boulevard, 2021b). Na de beschuldigingen in de Boos uitzending verdween hij uit het openbaar. Hij werd niet meer gezien en ook op zijn sociale media bleef het stil. Tot mei 2022, via zijn advocaten liet hij weten zich 'stijldlustig te voelen', daarnaast zei hij zich niet te herkennen in de beschuldigingen en inmiddels aangiftes en 'te hopen op een goede afloop' (Mediacourant.nl, 2022).

De maatschappij houdt zich vast aan bepaalde normen en waarden die bepaald worden door de dominante groep. De meest dominanten en uitgesproken individuen, zogenoemde activisten gebruiken sociale druk om iets of iemand die beschuldigd wordt van beledigende woorden of daden uit te sluiten, dit fenomeen staat bekend als cancelcultuur (Norris, 2021). In het geval van Marco Borsato wordt hij door de media en maatschappij buitengesloten wegens vermeend seksueel grensoverschrijdend gedrag. Desondanks blijven er ook mensen achter hem staan, zoals zijn fans. Het fan zijn van iets of iemand hoeft niet te stoppen, nadat iemand overlijdt of stopt (Jones, 2018). Echter, kan het fan zijn een andere betekenis krijgen, door de muziek los te zien van de artiest bijvoorbeeld (Jones, 2018). Daarnaast zorgt de fancommunity er ook voor dat men het fan zijn door kan zetten. Via fora en facebookpagina's kan men communiceren met gelijkgestemden, wat als steun kan dienen (Hellekson, 2018).

Fan zijn gaat veel dieper dan een object leuk vinden. Daarom wordt dit in de literatuur ook wel fandom genoemd (Cavicchi, 1998). Het fan zijn heeft dusdanige invloed op iemand zijn levensverloop, zeker wanneer men al op jonge leeftijd fan is. Dit wordt dan ook lange termijn fan genoemd (Hills, 2002). Voor muzikfans kan muziek van groot belang zijn, zo kan het iemand door een moeilijke gebeurtenis heen slepen (Driessen, 2018). Dit zorgt voor een sterk gevoel van verbondenheid met de muziek, tekst en band of zanger. Deze verbonden kan zo intens voelen dat het fan zijn een deel van de identiteit wordt (Jones, 2018). Het geeft een gevoel van ontologische veiligheid (Giddens, 1991). Dat houdt in dat men zich voelt veilig in de maatschappij en andere mensen vertrouwt. De artiest is de belichaming van dit vertrouwen. Als dit vertrouwen beschaamd wordt, zoals in het geval van Marco Borsato, heeft dit een grote impact op de fan. De reactie van de fan op dit verlies kan zich uiten in cognitieve dissonantie (Festinger, 1957). Om hiermee om te gaan kan de fan het gedrag van de idool proberen te verklaren, rationaliseren of vergoelijken.

1.1 Onderzoeksvraag

Op basis van bovenstaande literatuur is het interessant om inzicht te verkrijgen in de belevingswereld van de fans van Marco Borsato en vooral hoe zij nu omgaan met en aankijken tegen de huidige situatie. Het onderzoek zal zich richten op verschillende soorten fans binnen dit fandom. Het kan namelijk zijn dat iemand zich tot een half jaar geleden nog als fan zag van Marco Borsato, maar hier inmiddels anders overdenkt. Met deze ontwikkeling zullen ook non-fans (Jones, 2018) of anti-fans (Gray, 2003) niet uitgesloten worden van dit onderzoek. Aangezien ieder diens fan zijn anders invult en beleeft zal er ingegaan worden op verschillende factoren binnen het fandom. Aangezien de cancellation van Marco Borsato momenteel deel uitmaakt van het fan zijn en dit van grote invloed is op de fan beleving, wordt dit aspect ook meegenomen in dit onderzoek. Met bovenstaande kenmerken in het achterhoofd is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

“Hoe geven de fans van Marco Borsato betekenis aan hun fandom, vooral nu hun idool gecanceld is?”

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Fan culturen zijn al veel onderzocht (Tulloch & Jenkins, 1995; Abercrombie & Longhurst, 1998; Hills, 2002), ook in tijden van sociale media (Bennett, 2018). Daarnaast is er ook literatuur te vinden over de invloed op het fandom van het stoppen of overlijden van een fanobject en welk effect dit heeft op de fans (Jones, 2018; Williams, 2011). Echter wordt het fenomeen cancelcultuur pas recentelijk onderzocht vanuit verschillende wetenschappelijke gebieden. Zo keek Norris (2021) naar cancelcultuur binnen de politiek. Terwijl Ng (2020) cancelcultuur belichtte met betrekking tot sociale media. Desondanks zijn deze twee concepten nog niet samen onderzocht, fandom en cancelcultuur. Er is weinig bekend over de fan die diens fan object verliest aan cancelcultuur. Verder is nog veel onduidelijk op welke manier de fan diens fan zijn invult, wanneer dit aan de orde is. Met dit onderzoek wordt getracht een bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke literatuur door deze twee fenomenen samen te voegen en de leemte die bestaat aan te vullen.

1.3 Maatschappelijke relevantie

Marco Borsato houdt de gemoederen bezig in de media, maar ook binnen het gerechtelijk systeem. Men heeft besloten de aangifte tegen hem eerder te behandelen, gezien de maatschappelijk impact (Shawky & Schouten, 2021). Mede door de #MeToo-beweging heeft cancelcultuur een vlucht genomen (Ng, 2020). Zowel prominente als niet-prominente figuren werden gecanceld door het publiek. De maatschappij bepaalt wat wel en niet wordt geaccepteerd (Ng, 2020). De gevolgen van deze cancelcultuur zorgen bij zowel de artiest als de fans voor grote impact. De fans moeten het ineens doen zonder hun idool wat verschillende emoties losmaakt (Jones, 2018; Williams, 2011). Daarnaast kan er een vorm van schaamte ontstaan, omdat zij fan zijn van iemand waar de rest van de maatschappij niets te maken wilt hebben (Jones, 2018). Daarom is het van belang om deze belevingswereld van de fan te onderzoeken om te kijken welke effecten zij ervaren.

2. Theoretisch Kader

Fans en fanculturen zijn concepten die al langere tijd onderzocht worden door verschillende wetenschappers (Hills, 2002; Bennett, 2011; Jenkins, 2018; Williams, 2018). Fan zijn van een bepaald object kan van korte duur zijn, maar ook tientallen jaren duren. In dit hoofdstuk zal uitgeweid worden over fans en diens fanobject met de onderzoeksvraag, *“Hoe geven de fans van Marco Borsato betekenis aan hun fandom, vooral nu hun idool gecanceld is?”*, in gedachte. Vervolgens zullen de begrippen ontologische veiligheid en cognitieve dissonantie uiteengezet worden. Als laatste wordt het concept cancelcultuur uitgelegd.

2.1 Fandom en populaire cultuur

Aangezien dit onderzoek zich richt op muzikfans en in het specifiek Marco Borsato fan is het van belang om te definiëren wat een fan is. Media-fandom is al vaker onderzocht in het wetenschappelijk veld. Het is ontstaan ten tijde van de industriële revolutie (Fiske, 1992). De mogelijkheid ontstond om entertainment in massa te produceren en te verspreiden, denk hierbij aan bladmuziek, maar ook langspeelplaten. Ineens waren dergelijke cultuuruitingen niet alleen voor in het theater of de concertzaal, maar kon men hier thuis ook van genieten (Fiske, 1992). Met als gevolg dat men deze producten in grote getalen afnam (Fiske, 1992). De wereld kan gezien worden als een sociaal construct, door middel van symbolen probeert men betekenis te geven aan de wereld. Deze symbolen zijn bijvoorbeeld taal en vlaggen (Brennen, 2021). Dergelijke groeperingen creëren betekenissen en vermaak die betrekking hebben op hun sociale situatie rondom deze culturele industrie. Zo ontstonden er kleine groepen mensen die specifieke producten kochten op basis van hun voorkeur, waardoor zij een zelfbenoemde groep werden (Fiske, 1992).

Fiske (1992) stelt dat men op basis van smaakvoorkeuren een keuze maakt wat er wel en niet wordt gekocht. Om dit verder te onderbouwen wordt de theorie van Bourdieu (1985) aangehaald. Volgens Bourdieu (1985) is alles oneerlijk verdeeld, je hebt mensen die geprivilegieerd zijn en anderen die geen toegang hebben tot alles. Via het onderwijssysteem krijgt men vanaf jonge leeftijd al bepaald cultureel kapitaal mee. Bijvoorbeeld, op het VWO heeft mijn schooluitjes naar het museum, terwijl de MAVO naar een pretpark gaat. Andere plekken zoals, een galerij, concerten dragen bij ook bij een verhoogd cultureel kapitaal. Fiske (1992) noemt dergelijke plekken dan ook officiële cultuur, wat staat tegenover populaire cultuur. Investeren in goed onderwijs, betekent dat men ook de mogelijkheid heeft om tot een bepaald cultureel kapitaal te komen. Dergelijk kapitaal opent vervolgens ook weer deuren tot de ‘elite’. Men heeft kans op een betere baan, waardoor diens socio-economische positie weer versterkt wordt (Bourdieu, 1985). Economisch en cultureel kapitaal gaan hand in hand om het sociaal kapitaal te versterken. Desondanks heeft Fiske (1992) ook kritiek

op de theorie. Zo gaat Bourdieu (1985) uit van een land onderverdeeld in klassen, zoals Frankrijk in de jaren 80. Daarnaast stelt Fiske (1992) dat niet alleen economische en sociaal kapitaal invloed hebben op iemand zijn fandom, maar ook leeftijd en geslacht kunnen een grote rol spelen.

Inmiddels is de theorie van Bourdieu (1985) bijna 40 jaar oud en kan er wel gesteld worden dat hij achterhaald is. Met de opkomst van sociale media is het makkelijker geworden om toegang te krijgen tot culturele vormen en producten. Echter betekent het niet dat het gedachtegoed van Bourdieu helemaal afgezworen dient te worden. Ondanks dat bijna iedereen toegang heeft tot platformen als Youtube en Spotify om muziek te luisteren, is men tot op zekere hoogte nog wel afhankelijk van het sociaal en economische kapitaal. Economisch kapitaal stelt iemand in staat om concertkaartjes te kopen en merchandise bijvoorbeeld, of een abonnement te nemen op Spotify. Sociaal kapitaal kan er wellicht voor zorgen dat iemand een betere positie krijgt binnen de fancommunity, waardoor een ontmoeting met een idool meer binnen handbereik ligt.

2.1.1 Fans

Een fan is iemand die een diepe emotionele connectie voelt met iets of iemand die gezien wordt als beroemd. Dit wordt geuit via een herkenbare stijl of creativiteit (Cavicchi, 1998). Het woord 'fan' is ontstaan aan het einde van de 19^e eeuw om honkbalsupporter in Amerika te omschrijven. Men zocht een manier om het gedrag en de emoties te beschrijven die dergelijke mensen hadden ten opzichte van een team, de wedstrijd en de trainers (Cavicchi, 2018). Dit begrip vond vervolgens zijn populariteit in de mainstream media, waarbij het later ook gebruikt werd om niet alleen sportfans te definiëren, maar ook populaire cultuur fans (Cavicchi, 2018). Jenkins (2018) stelt daarentegen dat er een verschil is tussen een fan en fandom. Zo is een fan laagdrempelig en kan iemand zichzelf al als fan zien met 'een druk op de vind-ik-leuk-knop op Facebook'. Iemand heeft een intense band met specifiek object, maar delen deze gevoelens niet zozeer met anderen. Fandom daarentegen zijn degenen die het fan zijn zien als een deel van hun identiteit en dit ook delen met andere fans binnen dit fandom (Jenkins, 2018). Ze kunnen gezien worden als een eigen subcultuur, denk hierbij aan de fans van Justin Bieber: "Beliebers".

Deze fandoms hebben ook hun eigen community. Daarin gelden eigen regels en normen en waarden (Hellekson, 2018). Op de Marco Borsato fanpagina's op Facebook is het bijvoorbeeld 'not done' om te zeggen dat iemand de slachtoffers gelooft. Fans houden zich bezig met verschillende activiteiten, zoals brieven schrijven naar het idool, cosplay, het verzamelen van merchandise en lid zijn van een fanclub (Hellekson, 2018). Daarnaast kan men als fan in actie komen met betrekking tot Marco, wat bijvoorbeeld te zien is in de petitie die is gestart om hem weer op de radio te krijgen.

Naast fan en fandom is het belangrijk om nog twee soorten fans aan te stippen, de anti-fan en de non-fan. Anti-fans zijn individuen die een bepaalde artiest of boekenserie niet leuk vinden of

zelfs haten (Gray, 2003). Dit betekent dat er ooit een moment moet zijn geweest waarop zij of hij producten hebben geconsumeerd en hier een negatieve mening over hebben gevormd. Dit betekent niet dat een fan, niet ook een anti-fan kan zijn (Garner, 2018). Garner (2018) introduceert het concept intra-object antifandom om gevoelens van fan zijn en anti-fan zijn die naast elkaar kunnen bestaan te verklaren. Wanneer een artiest een nieuw album uitbrengt kan een fan dit album afwijzen, wat hem of haar in dit geval een anti-fan maakt. Dit hoeft daarentegen niet te betekenen dat de consumptie van eerder gemaakte producten daalt. De anti-fan kan ontstaan door verschillende externe factoren, zoals leeftijd of omgeving, maar ook nieuwe techniek (Garner, 2018). Marco Borsato zit al 32 jaar lang in het vak en die tijd hij heeft een scala aan muziek uitgebracht. De laatste jaren is hij onder andere samenwerkingen aan gegaan met verschillende Nederlandse dj's, waardoor deze liedjes binnen een ander genre passen dan zijn vorige werk.

Jones (2018) noemt deze vorm post-object anti-fandom en is voortgebouwd op de theorie van Gray (2003) over anti-fans. Jones stelt dat de fans van Lostprophets een veel gecompliceerder anti-fandom zijn, omdat zij eerst wel fan waren van de muziek, maar door de beschuldigingen en veroordeling niet meer naar de muziek kunnen luisteren. Ze hebben namelijk niet zoveel tegen de muziek, maar tegen degene die het zingt. Ze voelen geen positieve connectie meer met het fanobject, waardoor men er minder naar luistert (Jones, 2018).

Tot slot dient de lange termijn fan uitgelegd te worden. Cavicchi (1998) noemt dit enduring-fandom. Het fandom heeft hierbij een grote invloed op het leven van de fan en diens levensloop (Hills, 2002). Het fan-zijn heeft invloed op hoe men opgroeit, in welke kringen je bevindt en hoe je je ontwikkelt (Hills, 2002). Ook Harrington en Bielby (2010) zagen dat bepaalde gebeurtenissen in iemand zijn leven gekoppeld kunnen zijn aan het fan-zijn. Denk hierbij aan hoe een bepaald liedje van Marco iemand door een moeilijke periode heen heeft geholpen, telkens wanneer men dit nummer hoort, wordt de herinnering aan deze periode weer levendig. Driessen (2018) onderzocht Backstreet Boys fans. Zij waren vanaf de tienerleeftijd fan en bleven dit gedurende hun volwassen leven. Het fan zijn hielp hen door lastige periodes heen en gaf ze een gevoel van nostalgie. Desondanks schaamden sommigen zich wel voor het fan zijn (Driessen, 2018). Hills (2002) verklaart dat het als tiener sociaal-geaccepteerd is om fan te zijn, alle muziek te kennen en merchandise te kopen, maar dat dit verdwijnt wanneer men volwassen wordt. Toch blijkt dat het fan zijn ook empowering kan werken (Driessen, 2018). Zo haalt men kracht uit bepaalde teksten om met het dagelijks leven om te kunnen gaan. Daarnaast kan het fans ook weer even terugbrengen naar hun jeugd, wat voor energie kan zorgen (Driessen, 2018). Lange termijn fans ontleen een deel van hun identiteit aan het fan zijn.

2.2 Ontologische veiligheid

Om te begrijpen hoeveel invloed het fan zijn heeft op iemand zijn of haar identiteit dient het concept ontologisch veiligheid te worden uitgelegd. Deze term komt vanuit de psychologie en sociologie en is getheoretiseerd door Giddens (1991). Ontologisch veiligheid is het gevoel van veiligheid wat diep in je zit. Het zorgt ervoor dat je mensen kunt vertrouwen en je bent bestand tegen eventuele tegenslagen gedurende je leven. Deze ontologisch veiligheid komt voort vanuit pure relaties, zoals de relatie met een ouder. Wanneer je je moeder blind kan vertrouwen, zorgt dit ervoor dat anderen in het toekomstige leven ook makkelijker te vertrouwen worden. Dit vertrouwen zorgt er dan tevens voor dat een tegenslag niet direct zorgt voor minder hoop (Giddens, 1991). Desondanks kan de ontologische veiligheid wel worden aangetast, wanneer dit gebeurt door een zogenoemde pure relatie (Williams, 2011). Een fandom kan gezien worden als zo'n pure relatie. Stevenson (2009) deed onderzoek naar lange termijn fans van David Bowie. Deze fans zochten steun in zijn wanneer ze zich onzeker voelde of slecht. Het gaf hun hoop en creërde een gevoel van eigenwaarden (Stevenson, 2009). Het feit dat Bowie er was voor deze fans, wanneer ze hem nodig hadden, is een voorbeeld van zo'n pure relatie die zorgt voor ontologische veiligheid.

Wanneer het fanobject stopt of overlijdt kan het gevoel van ontologische veiligheid worden aangetast. Zo stelt Williams (2011) in haar onderzoek dat fans een gevoel van rouw kunnen ervaren wanneer, in dit geval, een tv-serie stopt. Ze kunnen hier zelfs een paar maanden last van hebben. Echter gaat dit ook weer over. De ontologisch veiligheid is niet alleen afhankelijk van een enkel fandom. Williams (2011) concludeerde ook dat de fans deze veiligheid weer terugvonden in een nieuw fandom. Desondanks kan de manier waarop een fanobject stopt ook een verschil maken.

Jones (2018) deed onderzoek naar de fans van de band Lostprophets, waarvan de zanger opgepakt en veroordeeld werd voor kinderporno en kindermisbruik. Alhoewel er onderzoek is gedaan naar fans die om moeten gaan met het verlies van hun fanobject door bijvoorbeeld stoppen of overlijden, beschrijft Jones deze vorm van verlies als veel complexer. Men verliest het fanobject aan iets wat bestempeld wordt door de maatschappij als illegaal. De zanger bekende uiteindelijk en kreeg een flinke gevangenisstraf. Waar veel fans in eerste instantie geloofden in zijn onschuld, konden ze er nu niet omheen. Een belangrijke vraag bleef: konden ze de artiest los zien van zijn werk. Sommige fans begaven zich in een staat van rouw, waarvan Jones vaststelde dat deze net zo erg is, als wanneer een fanobject overlijdt. Echter, het grote verschil hiertussen is, is dat de Lostprophets fan hun verdriet minder makkelijk konden uiten. Weinig fans durfden er met anderen over te praten, omdat zich schaamden fan te zijn. Sommigen bespraken de gebeurtenissen met anderen, maar alleen met naasten, waarvan ze wisten dat ze daar eerlijk tegen konden zijn. Daarentegen bemoeiden men zich minder snel met een gesprek wat tussen collega's plaatsvond (Jones, 2018).

Waar een deel van de fans de beschuldigingen niet geloofden, probeerde een ander deel het

gedrag te rationaliseren. Zo vertelde een fan bijvoorbeeld dat die dacht dat het om een meisje ging van vijftien, die waarschijnlijk zei dat ze achttien was. Jones (2018) verklaart dit door te stellen dat dit een manier is om de artiest te kunnen vergeven, maar ook om het fanschap te kunnen behouden. Toch was het voor de meeste fans lastig om weer naar de muziek te luisteren. Sommigen voelden zelfs walging of het voelde alsof de muziek nu verpest was. Zo gaf een groot deel van de respondenten ook aan inmiddels geen fan meer te zijn (Jones, 2018).

Marco Borsato is de belichaming van zijn muziek, hieromheen heeft men de identiteit gecreëerd van het fan zijn. Maar door de recente aantijgingen is die belichaming nu besmet, wat ervoor zorgt dat de ontologische veiligheid weg valt of aangetast is (Giddens, 1991; Jones, 2018). Deze kan weer versterkt worden door met gelijkgestemden te praten (Jones, 2018). Echter, de reden waarom Borsato (tijdelijk) gestopt is, kan voor een gevoel van schaamte zorgen bij de fans. Men ervaart gevoelens van ongeloof of probeert het gedrag te rationaliseren (Jones, 2018).

2.3 Cognitieve dissonantie

Om onderzoek te doen naar waarom fans van Marco Borsato fan blijven of misschien wel het fan zijn verbreken, is ook een begrip als cognitieve dissonantie van belang. Dit helpt om beter te begrijpen hoe mensen omgaan met deze beschuldigingen aan het adres van hun idool. Jones (2018) zag bijvoorbeeld in haar onderzoek dat sommige fans van de band Lostprophets achter de leadzanger bleven staan, ondanks dat hij veroordeeld was voor kindermisbruik. De fans probeerden zijn gedrag te rationaliseren en uit te leggen (Jones, 2018). Dit is te verklaren vanuit het concept cognitieve dissonantie. Festinger (1957) creëerde een theorie vanuit de psychologie. Wanneer iemand twee elementen van kennis bezit, die gerelateerd zijn aan, maar tegenover elkaar staan, dan ontstaat er een bepaalde ongemakkelijkheid. Dit wordt dissonantie genoemd (Festinger, 1957). Festinger (1957) legt uit: Wanneer een roker hoort dat roken slecht is voor diens gezondheid, brengt dit een dissonantie met zich mee. De kennis dat het roken slecht is voor de gezondheid, strijkt niet met het feit dat hij rookt. De roker kan dan twee dingen doen of hij stopt met roken, de dissonantie houdt hiermee op, want hij gaat mee in de kennis dat roken slecht is. Oftewel hij of zij past het gedrag aan. Aan de andere kant kan de roker ook diens gedachte aanpassen. Dit, door bijvoorbeeld te zeggen dat de gezondheidsrisico's niet opwegen tegen de verlaging van de stress die ervaren wordt bij het roken (Festinger, 1957). Dit houdt in dat men het gedrag probeert te vergoelijken of te rationaliseren.

Als het aankomt op Marco Borsato zullen er fans zijn die dit ook doen. Zij krijgen te horen dat hun idool beschuldigd wordt van aanranding van tienermeisjes. In dit geval hebben zij twee keuzes. Zij zweren hem af, omdat dit gedrag gelabeld is als deviant of ze proberen het gedrag te rationaliseren. Zo zou men kunnen zeggen, 'hij is altijd al handtastelijk geweest, het zal verkeerd begrepen zijn'. Deze uitspraak slaat op het feit dat een fan hem denkt te kennen. Dit is een voorbeeld

van een parasociale relatie. Horton en Wohl (2016) stellen dat dit begint met een parasociale interactie op afstand, dus een iemand die men op de televisie ziet bijvoorbeeld. Echter, kan dit overgaan tot een eenzijdige relatie (Horton & Wohl, 2016). Een fan ervaart een parasociale interactie in eerste instantie via de muziek of een televisieoptreden. Daarna wordt de fan steeds vaker geconfronteerd met het fanobject, door ook concerten of fanclubdagen te bezoeken. Zo verandert de parasociale interactie in een parasociale relatie, want de fan denkt het fanobject te kennen, maar het object kent de fan niet of nauwelijks. Op dit punt komen cognitieve dissonantie en ontologische veiligheid samen. De dissonantie die ontstaat bij deze beschuldigingen heeft invloed op de ontologische veiligheid van een fan. Wanneer men mee zou gaan in de beschuldigingen wordt de ontologische veiligheid aangetast en zoals eerder onderzocht is, kan dit gevoelens van rouw met zich meebrengen (Jones, 2018). Aan de andere kant kan men de ontologische veiligheid behouden door het gedrag te verklaren, hierdoor blijft er hoop gehouden worden dat het goed komt met hun idool en daarmee hun fan zijn (Jones, 2018).

2.4 Cancelcultuur

Marco Borsato's gedrag wordt door velen afgekeurd. Zijn muziek wordt niet meer gedraaid op de radiostations, zijn tour is afgezegd en hij is gestopt als ambassadeur bij War Child (Redactie Metro, 2021; RTL Boulevard, 2021b). Hij is als artiest gecanceld. Het cancelen van een bekend persoon gebeurt steeds vaker (Norris, 2021). De stem van de meerderheid geldt, waardoor de minderheid sneller diens mond houdt. Met als reden bang voor populariteitsverlies of verlies van macht (Norris, 2021). Norris (2021) schrijft in haar artikel over cancelcultuur rondom politieke problemen, zoals de mening over racisme en seksisme. Voorbeelden van cancelcultuur op dit vlak zijn bewegingen als #MeToo en #BlackLivesMatter (Ng, 2020; Norris, 2021). Sommigen zijn bang om hun mening te geven rondom bepaalde controversiële onderwerpen, zeker wanneer het gaat om huidige morele standaarden (Norris, 2021). Sociale media blijkt een grote bijdrage te leveren aan cancelcultuur (Ng, 2020). Via een platform als Twitter heeft men de mogelijkheid hun ongenoegen uit te spreken over zaken als sexismen, homofobie, seksueel grensoverschrijdend gedrag en transfobie. Dit kan tot gevolg hebben dat het gecancelde object volgers kwijtraakt, niet meer verkoopt of niet meer wordt bekeken (in het geval van series) (Ng, 2020). Ook bij Borsato is dit te zien. De morele standaard verworpt elke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag, met als gevolg dat hij niet meer gedraaid wordt op radio (NU.nl, 2022).

Cancelcultuur heeft niet alleen invloed op de artiest die het overkomt, maar ook op diens fans. Van de een op andere dag moeten zij het doen zonder hun artiest. Uiteraard kan men nog steeds luisteren naar liedjes via streamingdiensten, maar zijn concerttour is afgelast en er komt voorlopig geen nieuwe muziek uit. Dit betekent dat men op een bepaald vlak het idool verloren heeft

en de ontologische veiligheid in het geding komt. Fans kunnen hun fandom dan nog op een aantal manieren invullen. Zo kan men opzoek gaan naar steun binnen de community (Jones, 2018). Ook kan men zelf het recht in eigen handen nemen, zoals het starten van een petitie, wat hierboven benoemd werd (Hellekson, 2018). Echter, wetende dat de maatschappij hem cancelt en dus niks met hem te maken wilt hebben, kan ook zorgen voor een bepaalde schaamte (Jones, 2018). Het uitleggen waarom je nog fan of kan zijn van iemand wordt erg bemoeilijkt. Niet alleen naar anderen, maar ook naar de zelf. Om hier toch mee om te kunnen treden treedt cognitieve dissonantie op (Festinger, 1957).

In dit hoofdstuk zijn verschillende concepten besproken die het fan zijn van iets of iemand beter uitleggen. Daarnaast zijn begrippen als ontologische veiligheid en cognitieve dissonantie aangehaald om uitleggen wat het verlies van een fanobject doet met de fan zelf. Verder hebben Marco Borsato fans te maken met een maatschappij die hun idool heeft gecancelled. Daarom is ook het begrip cancelcultuur verder uitgediept.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk zal er een uitleg gegeven worden waarom er gekozen is voor een kwalitatieve aanpak van het onderzoek. Daarna zal de methodeaanpak verder uiteengezet worden. Zo zal de dataverzameling, de respondenten en hun criteria en de data-analyse aan bod komen. Voor dit onderzoek zijn twaalf personen geïnterviewd, hiervan zijn negen vrouw en drie man, die zich allen identificeren als fan van Marco Borsato. De leeftijden variëren van 22 tot en met 45 jaar. De interviews duurden gemiddeld 45 minuten.

3.1 Methode

Middels een kwalitatief onderzoek zal de hoofdvraag: *“Hoe geven de fans van Marco Borsato betekenis aan hun fandom, vooral nu hun idool gecanceld is?”* beantwoordt worden. Dit betekent dat het onderzoek tracht achter de ervaringen en gedachten van fans te komen. De beste manier om dit te doen, is middels een diepte-interview (Boeije & Bleijenbergh, 2014). Brennen (2021) omschrijft de wereld als een sociaal construct. Men gebruikt symbolen om deze wereld vorm en structuur te geven, maar iedereen gebruikt weer andere symbolen. Deze manier van betekenisgeving kan het best worden onderzocht middels kwalitatief onderzoek (Brennen, 2021).

Gezien er een leemte is in het wetenschappelijk veld rondom fans en cancelcultuur en dit onderzoek bepaalde gevoelens, meningen en emoties probeert te achterhalen, is het van belang een methode te kiezen met een verkennend karakter (Boeije & Bleijenbergh, 2014; Brennen, 2021). In totaal zijn twaalf respondenten geïnterviewd middels een semi-gestructureerd interview. Interviews geven de respondent de ruimte om diens verhaal zo uitgebreid mogelijk te vertellen (Baarda et al., 2020; Boeije & Bleijenbergh, 2014). Tijdens de interviews zijn verschillende thema's besproken. In eerste instantie werd er uitgebreid gevraagd naar het ontstaan van het fanschap en hoe dit beleefd werd. Daarna ging het over de muziek en de artiest om het vervolgens over de recente gebeurtenissen te hebben en hoe men dit had beleefd. Afsluitend werd er gepraat over de cancelcultuur en hoe men het fanschap nu invulling gaf. Voor een uitgebreider overzicht is de topiclijst te vinden in Appendix A.

3.1.1 Dataverzameling

Middels diepte-interviews is de dataverzameling bewerkstelligt. Het doel van interviewen is begrijpen wat de context is van de gegeven informatie, mening en interesse van de interviewee. Men onderzoekt respondenten en hun gevoelens, emoties, ervaringen en waarde van hun diepe, genuanceerde, innerlijke wereld (Brennen, 2021). De keuze voor een semi-gestructureerd interview heeft te maken met het flexibele karakter met deze vorm van interviewen. Met semi-gestructureerde interviews houdt men zich wel aan een lijst met vragen die aan iedereen worden gesteld (topiclijst), maar de volgorde mag veranderd worden. Daarnaast is het de bedoeling om door te vragen (Baarda

et al., 2020). Dit zorgt ervoor dat men dieper in kan gaan op de antwoorden die respondenten geven (Boeije, 2014; Brennen, 2021).

De voorkeur was om de interviews Face-to-Face te houden. In die situatie is het makkelijker om door te vragen en is het mogelijk een band op te bouwen met de respondent, waardoor sociaalwenselijke antwoorden voorkomen kunnen worden (Janghorban et al., 2014). Ook zou er eventueel gereageerd kunnen worden op dergelijk lichaamstaal, wat via een Skype-gesprek een stuk lastiger zou gaan (Janghorban et al., 2014). Alle respondenten hadden zelf de keuze hoe en waar het interview werd afgenomen. De meesten kozen ervoor om het interview online te doen. Deze wens werd uiteraard gerespecteerd, waardoor zeven interviews online zijn afgenomen via Zoom en vijf interviews hebben Face-to-Face plaatsgevonden.

De interviews die Face-to-Face gehouden werden, vonden allen plaats in het huis van de respondent. Dit bracht met zich mee dat we ons op de plek bevonden waar men de muziek luisterde en waar men de concerten via de tv keek. Dit had als voordeel dat men zich makkelijk bepaalde dingen kon herinneren, bijvoorbeeld hoe men, in de woonkamer tijdens corona, concertavondjes hield met vriendinnen. De thuisgeïnterviewde vonden het geen probleem dat de interviewer naar hun vertrouwde omgeving kwam. Op deze plek kon men vrijuit praten. Als bijkomstigheid bracht dit met zich mee dat de interviewer een inkijkje kon nemen in hun privéleven met betrekking tot merchandise. De respondenten lieten dit dan ook met trots zien of hadden van te voren al een hoop spullen op tafel gelegd. Met als gevolg dat de interviewer hier dieper op in kon gaan. Dit had als voordeel dat er beter rapport opgebouwd kon worden (Brennen, 2021). Dit wordt dan ook gezien als ideale omstandigheden voor een interview (Baarda et al., 2020; Boeije, 2014).

Gezien een aantal interviews ook via Zoom plaatsvonden, miste in dit geval de huiselijke sfeer. Al zaten bijna alle respondenten in hun woonkamer, terwijl het interview werd afgenomen. Nadelig voor de interviewer was dat men nu minder inzicht kreeg in merchandise die bij de Face-to-Face interviews wel aanwezig was. In de literatuur wordt er gesproken van verschillende limitaties die kunnen optreden tijdens het houden van interview via kanalen als Skype en Zoom. Zo is men meer afhankelijk van een goede verbinding en mocht deze haperen dan is het gesprek tussen interviewer en respondent minder goed te verstaan (Janghorban et al., 2014). Mogelijk door het intensieve gebruik van Zoom de laatste twee jaar door verschillende respondenten zijn hier geen nadelige gevolgen aan ondervonden. Daarnaast zou men tijdens online interviews minder goed op non-verbale communicatie kunnen letten en is het opbouwen van rapport een stuk lastiger (Brennen, 2021). Desondanks is dit niet zo ervaren. Gezien de keuze voor een online interview bij de respondent zelf lag, kan er vanuit gegaan worden dat zij zich hier het beste bij voelden. De interviews werden net zo open en eerlijk ervaren als de Face-to-Face interviews.

3.1.2 Respondenten criteria

Startend met dit onderzoek zijn enkele criteria opgesteld waar de respondenten aan moesten voldoen. Zo was het belangrijk dat men al fan was, voordat Marco Borsato negatief in het nieuws kwam. Naast de verschillende aantijgingen van afgelopen jaar, kwam hij in 2020 negatief in het nieuws met verschillende affaires wat uiteindelijk tot een scheiding leidde. Dus er werd gezocht naar fans die voor 2020 fan waren van Marco. Daarnaast was het belangrijk dat men zichzelf zag als fan of inmiddels ex-fan ontstaan door de huidige gebeurtenissen. Als laatste moesten de respondenten inwoners van Nederland zijn. Dit om verschillende redenen. Ten eerste heeft men als inwoner van Nederland de meeste kans op het goed hebben kunnen volgen van het laatste nieuws over Marco Borsato via verschillende mediakanalen. Daarnaast was het niet mogelijk om buiten Nederland af te reizen voor eventuele interviews in verband met tijdgebrek. Wat dit ook een praktisch overweging maakt.

Er is naast bovenstaande criteria geen rekening gehouden met geslacht. Zowel mannen als vrouwen kunnen zich identificeren als fan van Marco en Borsato en waren daarom beide toelaatbaar tot dit onderzoek. De leeftijdsgrens werd gesteld vanaf achttien jaar en ouder. Dit vanwege eventuele ethische bezwaren en andere praktisch overwegingen, zoals toestemming moeten hebben van een ouder of voogd.

Vervolgens is er over gegaan tot *purposive sampling*, waarbij doelgericht op zoek gegaan wordt naar respondenten die voldoen aan de gestelde criteria (Baarda et al., 2020; Boeije, 2014). Om dit bereiken is er een bericht geplaatst in twee Marco Borsato fangroepen op Facebook. Daarnaast is er ook gebruik gemaakt van het eigen netwerk door op de persoonlijke Facebook eenzelfde bericht te plaatsen in de hoop via-via respondenten te vinden.

3.1.3 Groep respondenten

De uiteindelijk gevonden respondentengroep bestaat uit negen vrouwen en drie mannen. Deze groep komt voor twee derde uit Zuid-Holland. Drie respondenten zijn woonachtig in Noord-Holland en een in Flevoland. De leeftijden variëren tussen de 22 en 45 jaar. De gemiddelde leeftijd is 30 jaar. De dagelijkse werkzaamheden waren uiteenlopend. Zo zijn drie respondenten student aan het HBO of de universiteit. De uitoefening van beroepen waren ook verschillend. Zo is een respondent beleidsmedewerker bij de overheid en een ander conciërge op een middelbare school. Een iemand werkt als schoonmaker in het ziekenhuis, waar nog een respondent in het dagelijks leven HR-medewerker is. Een van de respondenten heeft kinderen. Ook het jaar waarin men fan werd is bij iedereen nagevraagd en dit liep van 1990, het moment dat Borsato de soundmixshow won tot 2013. Verdere specificatie zijn de vinden in Appendix B.

Tijdens het interviewproces werd er gestreefd naar saturatie. Wanneer saturatie optreedt betekent dit dat er geen nieuwe informatie meer verkregen wordt uit de interviews. Respondenten

zeggen dan in wezen hetzelfde (Johnson, 2010). Saturatie trad in dit geval op na ongeveer acht à negen interviews. Hierna hebben nog drie interviews plaatsgevonden om hier zeker van te zijn. Op deze manier kon gesteld worden dat er geen nieuwe inzichten meer naar voren waren gekomen en er niks over het hoofd was gezien. Het langste interview duurde 51.49 minuten en het kortste interview duurde 35.03 minuten. Gemiddelde duurde het aantal interviews 45 minuten.

3.1.4 Ethiek

Voorafgaand aan de interviews hebben alle respondenten een toestemmingsformulier ontvangen. Bij de Face-to-Face interviews werd het formulier op voorhand aan de respondent gegeven. Deze had dan de tijd om het door te lezen en hier eventuele vragen over te stellen. De respondenten die ervoor kozen om het interview online te doen, kregen het formulier toegestuurd via de mail. Het toestemmingformulier bevat een korte beschrijving over de doeleinden van het onderzoek, hoe het verloop gaat en hoe de privacy gewaarborgd wordt. Daarnaast staan gegevens van de onderzoeker hier ook in vermeld. Allen werden op de hoogte gesteld van het feit dat het interview werd opgenomen. Hier ging iedereen mee akkoord. Daarnaast werd hen duidelijk gemaakt dat zij op elk mogelijk moment tijdens het interview konden stoppen of een pauze konden nemen. Ook na afloop van het interview werd hen uitgelegd dat zij konden terugkomen op het interview en ervoor konden kiezen dat hun opname niet gebruikt zou worden voor het onderzoek (Johnson, 2010). Op deze manier konden de respondenten zelf de afweging maken tussen de risico's en de voordelen die eventueel verbonden waren aan dit interview en of men mee wilde doen (Boeije, 2014). Daarnaast mochten zij altijd contact opnemen op met de onderzoeker voor eventuele vragen of opmerkingen. Verder werd hen de mogelijkheid geboden om het onderzoek te lezen als deze klaar is.

Om de privacy van de respondent verder te waarborgen, heeft elke respondent een pseudoniem gekregen (Brennen, 2021). Gezien het onderzoek zich bezighoudt met gevoelige onderwerpen zijn de respondenten daarom ook niet te herleiden op basis van hun voornaam (Johnson, 2010). Daarnaast is duidelijk gemaakt dat alleen de onderzoeker en begeleiders de transcripten konden lezen. Ook zijn de interviews opgeslagen op een harde schijf, waardoor alleen de onderzoeker toegang heeft tot deze opnames. Samenvattend kan gesteld worden dat er alles aan gedaan is om de privacy van de respondenten te waarborgen, waardoor er sprake is van ethisch handelen.

Ondanks dat er op zoek is gegaan naar respondenten in fangroepen op Facebook met meer dan 5000 leden, waren de reacties schaars. Daarom is middels het sneeuwbaaleffect verder gekeken naar respondenten (Baarda et al., 2020). Het onderwerp bleek toch meer precair te zijn dan verwacht.

3.1.5 Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid van een onderzoek gaat over de consistente manier van dataverzameling binnen het onderzoek (Boeije, 2014). Daarnaast speelt de mate van herhaalbaarheid hier ook een rol. Dit omschrijft de manier waarop men de data verzamelt, als deze herhaald wordt, dan zou men dezelfde resultaten moeten krijgen (Boeije, 2014). Binnen kwalitatief onderzoek is dit een lastig gegeven. Men werkt met verschillende mensen, met verschillende achtergronden, verhalen, emoties en meningen (Brennen, 2021). Om toch de betrouwbaarheid te kunnen waarborgen is dezelfde topiclijst bij elk interview gebruikt. Dit maakt mogelijk dat wanneer men dezelfde topiclijst weer zal gebruiken bij dezelfde respondenten of bij anderen de antwoorden nagenoeg hetzelfde zullen zijn. Desondanks zijn deze antwoorden afhankelijk van dergelijke externe factoren. Zo is Marco Borsato nog niet veroordeeld en moet zijn zaak nog voorkomen. Dit zou wellicht de mening van de respondenten kunnen beïnvloeden en dus veranderen. Tijd en de ontwikkelingen binnen deze zaak kunnen alsnog de betrouwbaarheid en herhaalbaarheid van dit onderzoek beïnvloeden.

De validiteit gaat over meten wat je wilt meten in het onderzoek (Boeije, 2014). Door zo duidelijk mogelijk te beschrijven hoe de data is geanalyseerd en op welke manier is geprobeerd deze te waarborgen vergroot de validiteit van het onderzoek. Ten eerste is er een testinterview gehouden om te zien of de topiclijst (Appendix A) voldoende inzichten gaf in de mening van de respondent. Daarnaast werd hier ook getest in hoeverre de lijst werkbaar en begrijpelijk was (Boeije, 2014). Dit bleek zo te zijn en is daarom meegenomen in de rest van de interviews. Daarnaast zijn de interviews getranscribeerd, waarna deze gecodeerd werden. Door middel van een codeboom kan men lezen aan welke thema's bepaalde codes zijn toegekend (Appendix C).

3.1.6 Operationalisering

Voorafgaand aan de dataverzameling is een topiclijst opgesteld, welke past bij semi-gestructureerde interviews. Deze lijst zorgt er voor dat tijdens de verschillende interviews, overzicht gehouden kon worden. Zo waren er verschillende thema's die besproken dienden te worden, ondersteund met een aantal voorbeeldvragen. Toch was er genoeg ruimte om hier van af te wijken en door te vragen bij een gegeven antwoord. Daarnaast werd niet strikt gehouden aan een bepaalde volgorde, dit was afhankelijk van hoe het interview verliep (Baarda et al., 2020). Hierdoor was het mogelijk om het interview zo natuurlijk mogelijk te laten verlopen, als zijnde een gesprek (Johnson, 2010).

Nadat de opname werd gestart werden eerst een aantal inleidende vragen gesteld. Deze gingen over het ontstaan van het fan zijn en hoe dit zo gekomen was. Dit zorgde er voor dat de respondent zich op diens gemak voelde en iets luchtigs had om over te praten, alvorens de diepere thema's werden aangesneden. De thema's die behandeld werden zijn: fan-zijn, betekenisgeving muziek en artiest, recente gebeurtenissen, huidig fanschap en cancelcultuur. Afsluitend werd alle respondenten dezelfde vraag gesteld: 'Wat hoop je voor de toekomst?' Hiermee werden de zware

onderwerpen afgesloten om de respondent weer op diens gemak te stellen. Vervolgens werd men bedankt voor de medewerking, gevraagd of alles besproken was wat ze wilde vertellen of ze nog vragen hadden voor de onderzoeker en werd de opname stopgezet.

3.2 Data-analyse

Na het afnemen van de interviews zijn deze verbatim getranscribeerd. Vervolgens zijn de transcripten gecodeerd om zo overeenkomsten en verschillen te achterhalen (Boeije, 2014). Na elk interview is deze meteen getranscribeerd. Nadat alles getranscribeerd was, is er begonnen met het coderen van de interviews. Het coderen is met behulp van het computerprogramma Atlas.TI gedaan. Dit programma biedt een duidelijk overzicht van de gemaakte codes en houdt ook bij hoe vaak een code voorkomt. Tijdens dit proces worden de transcripten gereduceerd tot de belangrijkste informatie en gecategoriseerd (Johnson, 2010). Dit gebeurt stapsgewijs. Middels open coderen is er een begin gemaakt waarin thema's vastgesteld werden binnen de interviews. Hierna is er overgegaan op axiaal coderen. De codes uit de eerste stap werden verdeeld in hoofdcodes (Boeije, 2014). Bij de laatste stap, selectief coderen, zijn de patronen en gelijkenissen vastgesteld tussen de interviews (Boeije, 2014).

Alle twaalf interviews zijn open gecodeerd, ondanks dat vanaf interviews zeven er geen nieuwe codes meer bijkwamen. Deze keuze is gemaakt om de mogelijkheid te houden dat er wellicht nog nieuwe codes aan het licht zouden komen. Hierna is het proces van axiaal coderen gestart (Boeije, 2014). Er werd nogmaals naar alle transcripten gekeken en de open codes werden onderverdeeld in axiale codes. Tot slot zijn alle transcripten inclusief codes nog een keer nagelopen om zeker te zijn dat niks over het hoofd was gezien. Vervolgens is middels selectief coderen overeenkomsten en verschillen tussen de interviews vastgesteld (Boeije, 2014). Daarnaast werden ook de thema's via deze weg blootgelegd. Uiteindelijk zijn vier overkoepelende thema's aan het licht gekomen: fandom, muziekbeleving, ontologische veiligheid en cancelcultuur. Onder het thema fandom vielen de volgende codes, namelijk ontmoeting idool, uiteten fan-zijn, ontstaan fan-zijn en delen fan-zijn. Muziekbeleving werd onderverdeeld in twee codes, muziek luisteren en smaakvoorkeuren. Het thema ontologische veiligheid was iets complexer. Hier vielen de volgende codes onder, loyaliteit, persoonlijkheid artiest, gemis idool en leven zonder idool. Als laatste, het thema cancelcultuur, waar drie codes onder vielen: aanpak media, terecht cancelen en reactie beschuldigingen. Onder alle codes zijn ook nog subcodes geplaatst. Deze zijn verder te bekijken in Appendix C.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zal de verzamelde data die voortgekomen is uit de twaalf semi-gestructureerde interviews worden beschreven en geïnterpreteerd om zo tot een antwoord te komen op de onderzoeksvraag: *“Hoe geven de fans van Marco Borsato betekenis aan hun fandom, vooral nu hun idool gecancelled is?”* De beschrijvingen van de respondenten zijn te vinden in Appendix B.

4.1 Verschillende soorten fans

Op basis van de interviews kan gesteld worden dat het fandom van de respondenten drastisch is veranderd. Sinds de eerste beschuldiging in november 2021 en de daaropvolgende beschuldigingen tijdens de uitzending van Boos in februari 2022, gaven alle respondenten aan dat zij hun fan-zijn nu anders beleefden.

4.1.1 De Marco Borsatofan

Ondanks de verschillen qua leeftijd, beroep of opleidingsniveau (zie Appendix B) binnen de respondentengroep zijn er ook genoeg overeenkomsten. Zo zijn allen al op jonge leeftijd in aanraking gekomen met Marco zijn muziek. Sommigen hebben de Soundmixshow nog bewust meegemaakt, anderen die hier te jong voor waren, hebben zijn muziek via hun ouders of vrienden meegekregen. De leeftijd waarop men aangaf fan te zijn is variërend van baby-af-aan tot en met achttien jaar. Gemiddeld was men ongeveer tien jaar.

Verschillende respondenten gaven wel aan dat hun fan zijn veranderde naarmate ze ouder werden. Aline bijvoorbeeld, een 36 jarige vrouw die uit Noord-Holland komt en als sinds haar tiende fan is, zei:

Ik denk dat ik vroeger euhm, vind je de artiest ook zelf heel interessant, ten minste vond ik . En dat, dat heb ik euh, de afgelopen euh, 10-15 jaar euh, niet, niet zo meer. Ik bedoel ik vind Marco, vind ik een hele leuke vent en hij is ontzettend aardig, maar ik ben fan van zijn muziek. Ik krijg geen zenuwen als ik hem, als ik hem tegenkom of als ik hem ontmoet ofzo . Nee, dat euh, dat ben ik wel ontgroeid.

Ook Tim, 32 jarige man, wonend in Zuid-Holland en sinds zijn vierde fan, gaf juist aan dat het minder cool was om fan te zijn als jongen:

Mijn vader luisterde dat vroeger wel, dus dat stond dan euh, op in de auto en dan kreeg ik dat mee. Het is ook wel een beetje euh, ja, misschien euh is dat een beetje seksistisch, maar het is als jongen niet heel cool om Marco Borsato leuk te vinden, i guess. (...) Weet je, dan ga je ook wel een beetje mee met wat de rest allemaal leuk vind. (...) Maar dus die studententijd en het vinden van andere mensen die dat erg leuk vonden, ja.

Ondanks dat beide respondenten jong waren toen zij met Marco Borsato in aanraking kwamen, hebben zij hun fan zijn in die tijd anders beleefd. Aline werd op haar twaalfde ook lid van de fanclub, terwijl Tim tijdens zijn middelbare schooltijd zich meer liet leiden door anderen. Echter, is voor beiden nu de muziek wel het belangrijkste en is de artiest een stuk minder interessant.

Zeggen dat er een specifieke Marco Borsato fan bestaat, kan eigenlijk niet. Sommigen zijn lid van de fanclub, andere bezoeken alleen concerten. Er zijn vervend verzamelaars van alle mogelijke merchandise tot fans die geen waarde hechten aan Marco, maar alleen aan zijn muziek. Desondanks gaf iedereen aan nu anders te kijken naar het fan-zijn. Ook de manier waarop zij hun fan zijn nu uit te spreken is veranderd.

4.1.2 Van die-hard fan naar afgezworen muziek

De respondenten kunnen in drie groepen worden ingedeeld. De eerste groep is zijn muziek juist meer gaan luisteren, zo ook Aline (36 jaar): “Ik moet je zeggen juist nu die zoveel in het nieuws is, daar word ik een beetje opstandig van ofzo. Dus dan ga ik hem extra vaak draaien, omdat de radiozenders het niet doen.” Aline geeft hier aan dat het cancelen van Marco op de radio bij haar voor een soort recalcitrantie zorgt. Als een soort tegenreactie gaat ze zijn muziek juist meer draaien. Anderen gaven aan zijn muziek nu meer te luisteren omdat ze Marco missen.

De tweede groep is bijna rigoureuus gestopt met het luisteren naar de muziek, zoals Bart een student uit Zuid-Holland van 26 jaar. “Eigenlijk nog heel af en toe en dan voelt het echt wel stiekem. Bijvoorbeeld als ik dronken, dan ben ik toch weer een beetje van, wat ben ik stom. Maar eigenlijk luister ik het niet meer nu.” Wat Bart hier aangeeft is dat hij zich een beetje schaamt voor het feit dat hij dronken nog wel eens de muziek luistert. Ook Jones (2018) kwam deze schaamte tegen bij fans. De derde en laatste groep is de muziek minder gaan luisteren, maar het komt nog wel eens voorbij. Dit is bij Tim (32 jaar) het geval:

Ik moet heel eerlijk zeggen, als het gewoon geshuffled voorbij komt, heb ik het waarschijnlijk niet eens door, zeg maar. (...) maar ik zou wel minder snel nu gewoon ervoor gaan zitten en Marco Borsato luisteren. En ja, ik weet niet, soms, ja, soms deed ik dat wel.

Tim geeft met deze quote aan gestopt te zijn met het bewust luisteren, dan wel opzoeken van Marco Borsato muziek, maar hij heeft het niet altijd door wanneer het voorbijkomt in het vooraf gemaakte speellijst.

Toch lijkt de mate waarin men fan is wel van groot belang te zijn. De groep die zijn muziek nog steeds of zelfs meer is gaan luisteren, is ook de groep die bij de fanclub zit en naar vele concerten zijn geweest. Deze zelfde groep bezit ook een scala aan merchandise. Zoals Ester, een vrouw van 45 jaar die woont in Zuid-Holland. Zij heeft in een soort studeerkamer verschillende canvassen hangen en foto's van haar meet-and-greet met Marco. Ook bezit zij ongeveer alle albums,

concertdvd's en zijn film. Naomi, 36 jaar, afkomstig uit Flevoland en werkzaam als conciërge op een middelbare school heeft naast de cd's en dvd's ook andere spullen, zoals een klok, mok en pet bijvoorbeeld, allen met een foto van Marco Borsato erop of zijn initialen.

De twee groepen die minder zijn gaan luisteren naar de muziek of hier helemaal mee gestopt zijn, hebben niet zoveel met dergelijke merchandise. Zij hebben misschien wat cd's gehad en vroeger als tiener een poster opgehangen, maar daar bleef het bij. De respondenten zijn naar een paar concerten geweest en luisteren de muziek af en toe in vergelijking van de eerste groep die de muziek bijna dagelijks opzet.

4.2 Muziekbeleving

Waar de verschillende soorten fans nagenoeg hetzelfde in zijn, is de manier waarop zij naar de muziek luisteren. Aangezien bijna iedereen vanaf een jonge leeftijd fan is, betekent dit ook dat zij verschillende levensfase hebben doorlopen, terwijl ze zijn muziek luisterden. Driessen (2018) schrijft dit als lange termijnfans. Men noemde zijn muziek tijdloos en op elk moment van het leven toepasbaar. Aline (36 jaar) onderstreept dit in de volgende quote:

En dat vind ik het mooie aan Marco ook, is dat ie bij elke levensfase en bij elke emotie heeft ie nummers. Dus je kan bij Marco eigenlijk voor alles terecht, maakt niet uit hoe je je voelt er is altijd wel een nummer van Marco, waar van je denkt 'maar dit is, dit is hoe het nu gaat'.

Emotie blijkt een belangrijker pijler te zijn binnen de nummers. Men luistert de muziek wanneer ze verdrietig zijn of juist blij. Tim (32 jaar): "Wel dus, in de zin van, een vriend of vriendin heeft een break-up en we zetten even het nummer aan en we gaan even lekker met zijn allen schreeuwen (...)." Ook vertelden meerdere respondenten dat ze bepaalde herinneringen hebben aan een nummer, zoals bijvoorbeeld een begrafenis of crematie. Mare, een 24-jarige studente uit Noord-Holland bijvoorbeeld:

Nou, ik ben op twee uitvaarten geweest, waarop wel een liedje van hem is gedraaid. (...) Als ik die nummers hoor, dan ben ik wel meteen van 'ohja, dat was tijdens de uitvaart'. Euhm, maar ik vind het juist wel heel mooi, want het was daardoor wat luchtiger, dus ik vind het wel, dus ik heb het daar wel aan gekoppeld.

Anderen hadden de beste dronken avonden meegemaakt op hun studentenvereniging, waarbij iedereen gearmd een nummer meezong van Borsato en ze zich verbonden voelden met iedereen. Zoals Joost, 26 jaar, wonend in Zuid-Holland en werkzaam op het hoofdkantoor van een autodealer:

(...) Muziek op een omslagmoment in de avond, waarbij iedereen gewoon apart, leuk bezig is met praten en kletsen en alleen aan het dansen. Tot het moment waarop heel de groep bij elkaar komt en elkaar arm in arm neemt. Ook omdat, het zijn vaak zulke bekende nummers

die de, die echt door iedereen, ze zijn heel makkelijk meezingbaar. Iedereen kent ze. (...) En ja, dat, dan vind ik het het leukst om Marco Borsato te luisteren ja.

Marco staat voor verbinding en emotie. Hij weet mensen te raken met zijn muziek en dat is wat hem typeert, volgens meerdere geïnterviewden.

Echter is de muziekbeleving ook verandert sinds de aantijgingen, zoals al eerder onderstreept werd met de quote van Bart (26 jaar) hierboven. Ook Joost (26 jaar) is de muziek minder gaan luisteren, omdat hij de behoefte minder voelt: “Maar op dit moment heb ik daar niet heel veel behoefte aan, maar euh (...) gewoon op feestje ofzo. Dan vind ik het gewoon nog steeds wel leuk hoor. Maar euh, maar dat ga ik nu, ik ben het nu al helemaal niet meer alleen aan het luisteren, nee.” Anderen gaven aan de kunst wel los te kunnen zien van de kunstenaar, waardoor ze er minder moeite mee hadden om de muziek te luisteren. Sascha van 31 bijvoorbeeld, werkzaam op het hoofdkantoor van een kledingmerk en sinds haar zesde fan, zegt het volgende hierover: “Euhm, omdat ik ook niet per se vind dat je een product van een artiest moet linken aan de artiest zelf.” Toch blijft Sascha het lastig vinden om de muziek te luisteren. “Juist omdat je het linkt aan ‘jeej, leuk en een feestje’ en toch is het altijd, dan staat het aan en dan ‘kan het eigenlijk nog wel’. Dus er komt een negatief gevoel, bij juist het positieve wat je er mee op wilt wekken.” Sascha vertelt hier dat de muziek wel verpest is, door aantijgingen. Terwijl ze de muziek hoort, komen er toch ook dingen naar boven, over wat Marco Borsato wellicht gedaan heeft, waardoor ze minder ontspannen de muziek kan luisteren. Dit komt overeen met wat Jones (2018) in haar onderzoek vaststelde. Anderen beargumenteren het wel of niet draaien van Marco zijn muziek, vanuit hele andere invalshoek, zoals Tim (32 jaar):

Zo ja, maar ja, weet je, dat maakt de muziek niet minder goed, maar ja, aan de andere kant. Als je het luistert dan gaat, gaat er toch weer een financiële stroom zijn kant op. En dat is natuurlijk wel weer, het enabelen, het is net als Russische olie kopen, weet je.

4.3 Onschuldig totdat het tegendeel bewezen is?

Nagenoeg alle respondenten schrokken toen in november 2021 de eerste beschuldiging van aanranding naar buiten kwam. Om beter te begrijpen waarom dit nieuws zo schokkend was, is er ook gevraagd naar hoe men tegen Marco Borsato aankeek. Hoe zou men zijn persoonlijkheid omschrijven; hoe komt hij over als artiest; hoe was hij in het echt, zijn een aantal van de vragen die gesteld zijn om een beter beeld te krijgen. Velen zagen Marco als een echt familieman. Hij is vriendelijk, gezellig, erg amicaal en een aanwinst als artiest. Hij is altijd bereid om anderen te helpen ook artiest te worden en is erg goed voor zijn fans. Dit waren voornamelijk beschrijvingen die gegeven werden door de vrouwelijke fans. De mannelijke fans (N=3) waren wat gematigder. Zoals

Bart (26 jaar), hij was bij een concert toen net naar buiten was gekomen dat Marco vreemd was gegaan. “En toen zong die ook op het podium ‘Ik leef niet meer voor jou’ en hij gaf de hele tijd hele vieze knipogen en alles in de camera’s die er toen stonden. (...) toen veranderde mijn beeld wel een beetje, ja.” Ook Joost (26 jaar) had toch een beduidend andere omschrijving ten opzichte van de vrouwelijke respondenten. “(...) omdat ik hem altijd wel een beetje arrogant heb euh, heb gevonden”

Een groot verschil in de reacties is te zien, nadat er nieuwe beschuldigingen werden gedaan aan het adres van Marco tijdens de uitzending van Boos. De eerste groep fans had ook na deze uitzending een gevoel van ongeloof en ‘dit is niet waar’. Voor de andere twee groepen (minder muziek luisteren of gestopt met luisteren) voelde dit meer als een bevestiging dat het aannemelijk was dat de eerste beschuldiging ook waar was. De verschillende groepen probeerden ook uit te leggen waarom zij wel of niet in Marco zijn onschuld geloofden of zoals Tim (32 jaar) zei “het is niet zozeer dat ik hem niet geloof, maar ik wil graag de slachtoffers of vermeende slachtoffers geloven”.

4.3.1 Hij is onschuldig!

De respondenten die geloven dat Marco Borsato onschuldig is, zijn allemaal al vanaf halverwege de jaren 90 fan. Allen zijn erg actief binnen de fancommunity en bijna iedereen zit in de fanclub. Drie van de vier respondenten hebben hem ook een of meerdere keren ontmoet. Bij twee fans is dit zo regelmatig voorgekomen dat Marco ze ook herkent op fanclubdagen en bij concerten. Zij zijn ook de groep die hem zeggen ‘te kennen’ mede door deze ontmoetingen en het jarenlang fan zijn. Allen kunnen zij zich daarom niet voorstellen dat hij dit gedaan zou hebben. Vanuit de literatuur is dit te verklaren aan de hand van het begrip ‘parasociale relatie’, zoals in hoofdstuk 2 ook besproken is (Horton & Wohl, 2016). Naomi (36 jaar) stipt aan “Ja, ik ken Marco en dat zal hij nooit doen.” Aline (36 jaar) bijvoorbeeld ziet de beschuldiging als een misinterpretatie van gedrag.

(...) hij grijpt iedereen vast, maar er is euh, geen seconde dat ik ooit gedacht heb, dat hij daar andere gedachte bij heb, dan gewoon die knuffel. Hij is, ja, hij knuffelt graag en hij raakt graag mensen aan, maar ik heb geen seconde ooit het idee gehad, dat daar een seksuele lading achter zat of iets anders, nee.

Aline ziet de zaken waarvan hij beschuldigd is, als onderdeel van zijn gedrag. Ze gaf aan naar zo’n 70 concerten te zijn geweest en is naar ongeveer 20 fanclubdagen geweest, waar Marco Borsato ook altijd was. Mede hierdoor heeft ze in al die jaren bepaalde dingen gezien, maar ook ‘wie hij is’. Ook Christel (38 jaar) denkt hier hetzelfde over: “Want kijk, Marco Borsato zou never nooit aan kinderen zitten. Dat geloof ik echt niet.” Christel kan zich niet voorstellen dat Marco dit ooit gedaan zou kunnen hebben. Naast dat de fans zijn persoonlijkheid zien als argument voor zijn onschuld, lijkt er nog iets mee te spelen. In december 2021 deed een 22-jarige vrouw aangifte van aanranding tegen Borsato. Hij zou haar vanaf haar vijftiende meermaals onzedelijk hebben betast (Redactie Metro,

2021). De drie respondenten die in de fanclub zitten, hebben de eerste beschuldiging aan het adres van Marco van dichtbij meegekregen. Het zou namelijk gaan om de dochter van de oud-voorzitster. De drie vrouwen hebben los van elkaar in de interviews aangegeven dat zij de desbetreffende voorzitster niet erg aardig vonden en geen band voelden met haar. De fans denken dat zij achter deze aangifte zit, elk met hun eigen verklaring hiervoor. Christel (38 jaar) vindt dat er 'een vies spelletje wordt gespeeld'. Zo stelt ze "(...) die moeder die ziet dat Marco euh, zo'n succesvolle carrière heeft. En ja, die wilt gewoon euh, gewoon geld van hem hebben." Aline (36 jaar) heeft een andere verklaring waarom zij de beschuldiging ongeloofwaardig vindt.

Ik had bij haar [ex-voorzitster] altijd het gevoel dat zij niet zo zeer fan was van Marco's muziek, maar dat ze Marco zelf wel heel heel heel interessant vond, op een wat opdringerige manier ofzo. En op een gegeven moment nam ze ontslag. (...) toen had ik al een beetje het gevoel van hmmm, zal er wat gebeurd zijn tussen haar en Marco, omdat Marco ook in die periode in het nieuws was met zijn minnaressen enzo. Toen dacht ik, ja is ze misschien op de tenen getrapt of blijkbaar niet alleen haar had als minnares of dat die juist haar niet had, maar wel de halve, de halve wereld. (...) En toen ik hoorde dat zij dus, eigenlijk dat die aanklacht bij haar vandaan kwam. Ja, mijn eerste gedachte was, dit is puur wraak en jaloezie.

Christel denkt dat de reden voor deze beschuldigingen geld is, terwijl Aline het idee heeft dat jaloezie erachter zit. Voor alle drie de fans die in de fanclub zitten is het duidelijk dat de ex-voorzitster en daarmee ook haar dochter liegt. Zij blijven dan ook achter hem staan.

Een andere vraag die in het interview centraal stond is wat de fans zouden doen als het straks wel bewezen wordt geacht. De ene fan is hier meer mee bezig dan de andere fan. Aline (36 jaar) zegt "wel een paar procent open te laten, voor het geval het wel zo blijkt te zijn". Ook Ester (45 jaar) wilt liever niet aan dit scenario denken, maar houdt in haar achterhoofd wel rekening met deze uitkomst. "Of ik moet me echt sterk in hem vergissen, maar ja, je weet het niet he." Toch zijn er ook fans die zeggen achter hem te blijven, ook als het straks als waar bewezen wordt. Zoals Naomi (36 jaar) en Christel (38 jaar), zij blijven ervan overtuigd dat hij dit niet gedaan heeft en zelfs als het OM de beschuldigingen als bewezen acht, zullen zij achter hem blijven staan. Naomi (36 jaar) heeft zelfs een aparte Facebookgroep aangemaakt om andere fans te bereiken en elkaar steun te bieden. Ook is zij samen met een andere fan een petitie gestart om Marco weer op de radio te krijgen. "Nou ja, daarom heb ik ook die petitie laten maken, door iemand anders van de fans". Christel (38 jaar) ervaart ook veel steun van andere fans. Zij heeft het vaak met haar vriendinnen uit de fancommunity over de gebeurtenissen en vindt het fijn om hier met gelijkgestemden over te praten. "I: Heb je veel steun gehad aan de euh, fanclub binnen het afgelopen half jaar? R: Ja! Ik heb ook tegen die meiden gezegd, van euh, ik zei, zei, ik ben ook heel erg positief erover, dus hij komt gewoon dajlijk terug!".

Beide dames hebben ook het gevoel dat ze Marco moeten steunen en er juist nu voor hem moeten zijn. Zo hebben ze inmiddels al meerdere kaartjes naar hem gestuurd, om te laten zien dat ze hem niet zomaar laten vallen. Zoals Naomi (36 jaar) dit omschrijft: “Hij zet zichzelf op de tweede plek en zijn fans staan op de eerste plek. Nou is het andersom.” De dames zijn dan ook heel stellig als het gaat om mensen die zich fan noemen, maar niet achter hem staan. Christel (38 jaar): “Want als je een echte fan bent, dan doe je, dan sta je achter hem.”

Hiermee wordt gesuggereerd dat je geen fan kan zijn als je niet achter je idool staat. Terwijl Alina (36 jaar) bijvoorbeeld ervan overtuigd is dat hij niet gedaan, maar zich wel zou schamen voor deze stelligheid als het toch waar blijkt te zijn. Deze stelligheid brengt de fans wel meer ongemak. Dit is overeenkomstig met wat Jones (2018) ontdekte in haar onderzoek. Veel van de respondenten in haar onderzoek geloofden de beschuldigingen jegens hun idool in eerste instantie ook niet, maar moesten hier van terug komen. Hun fanobject bekende namelijk. Vervolgens vonden zij het erg moeilijk om dit te moeten geloven.

Verschillende respondenten benoemden dat ze wel eens vervelende reactie krijgen van mensen wanneer men hoorde dat ze nog steeds fan waren. Vragen als “Waarom dan?” en “Je weet toch wat hij heeft gedaan?” kregen zij meermaals te horen. Vaak probeerden de fans de discussies te vermijden door er niet zo op in te gaan. Daarnaast durven zij nu niet meer zo snel te zeggen dat ze nog steeds fan zijn, omdat ze geen zin hebben om zich telkens te moeten verdedigen. Driessen (2018) ontdekte dit ook al onder normale omstandigheden bij volwassen fans. Dit wordt onderstreept door Aline (36 jaar):

Er werd natuurlijk zoveel over gesproken, dan ging ik naar de kapper en dan ging het over Marco. En dan dacht ik ‘Oh, ik kan jullie wel aanvallen’. Mensen zijn zo uh, ze oordelen zo snel. Zonder te weten wat er aan de hand is en daar heb ik heel veel moeite mee. Dus dat euh, ja was wel even lastig.

Christel (38 jaar) vertelde dat zich soms zelf bedreigd voelt. Dat men haar ziet als dom en naïef, omdat ze nog steeds fan is en zijn muziek luistert. De andere fans, die niet per definitie in zijn onschuld geloven, gaven aan dergelijke discussie niet te ervaren.

4.3.2 Hij is schuldig?

Dan is er nog een andere groep fans die de beschuldigingen wel willen geloven. Wederom werd dit ook op verschillende manieren beargumenteert. De meeste respondenten gaven aan vooral de vermeende slachtoffers te willen geloven. Daarbij vonden vijf van de acht respondenten het meespelen dat het niet gaat om één beschuldiging, maar om verschillende en van meerdere personen. Zoals Tim (32 jaar) bijvoorbeeld:

Kijk als het een aantijging is, is het een verhaal apart. Maar nu het er dan meerdere zijn, dat is dan ook wel weer moeilijk te fabriceren. Want dat, ik, ik, ja goed, zo ben ik opgevoed. Ik denk dat je niet zomaar iemand aan, euh, krijg je zeker niet voor elkaar om daar meerdere mensen toe te bewegen om dat de gaan doen.

Bart (25 jaar) is hier een stuk stelliger in. Hij kan het zich wel voorstellen dat Marco tot zoiets in staat is. Zijn beeld van de artiest is compleet veranderd sinds de aantijgingen en daarom ziet hij het ook wel voor zich dat dit allemaal waar is. Daarnaast hopen beide mannen nog steeds op een eerlijk proces. Want, zo stellen zij, dit is het rechtssysteem waarin wij leven 'not guilty until proven guilty'. Toch zijn zij wel bang dat Borsato zich er op de een of andere manier "weer uit weet te praten" (Bart, 26 jaar) of door er "wat geld tegenaan te gooien" (Tim, 32 jaar). Verder zijn zij zich ook bewust van het feit dat een aanranding bewijzen een lastig proces is. Ook Sascha (31 jaar) is hier bang voor. Zij heeft geen hoop op een goede afloop van deze zaak, omdat de aanklachten nauwelijks te bewijzen zijn. "Ja, dat is dus zo lastig, want ik denk dat je nooit kan bewijzen, dat die het echt niet of echt wel heeft gedaan. Ik denk dat daar überhaupt nooit duidelijkheid over komt".

Hierin is een groot verschil tussen de eerste groep fans en de tweede groep. Waar de eerste groep zich voornamelijk bezig houdt met het verdedigen van Marco, hun fanschap en hoe ze dit nu vorm moeten geven en hopen dat hij straks vrijgesproken wordt, is de tweede groep voornamelijk bezig met de slachtoffers en het proces zelf. Naomi (36 jaar) en Christel (38 jaar) zeiden achter Marco Borsato te blijven staan ook al wordt zijn schuld straks bewezen. Hun beide levens draaien om Marco en zijn muziek. Ze staan er letterlijk mee op en gaan ermee naar bed. Wanneer Marco Borsato schuldig bevonden wordt, komt hun ontologisch veiligheid behoorlijk in het geding (Giddens, 1991). Jones (2018) zag bijvoorbeeld dat verschillende fans nog wel de muziek luisterden, maar de artiest hadden afgezworen. Men kon de muziek los zien van de maker in dit geval. Toch lijkt het in het geval Naomi en Christel anders te zijn. Zij zeggen namelijk het ook niet te geloven als het wel bewezen wordt. Hun parasociale relatie met Marco Borsato gaat erg diep (Horton & Wohl, 2016). Hierdoor is de cognitieve dissonantie sterk aanwezig bij beide dames (Festinger, 1957). Bart (26 jaar) daarentegen ziet dit vanuit een heel ander perspectief. Zo stelt hij:

Ik blijf altijd gemengde gevoelens hebben en ik vind wel dat het woord van zoveel mensen we ook niet in twijfel moeten trekken door alleen een uitspraak van een rechtbank. Die mogelijk alleen vanwege de wet hanteert. En dan zo de uitspraak dan volgen.

Daarnaast snapt hij ook echt niet dat mensen nog steeds achter hem blijven staan. "Ja, ik kan me niet helemaal verplaatsen in mensen die dan gaan zeggen 'nee, en dat, dat is gewoon helemaal hoe die is'. En dan is ie, hoe die is, gewoon fout!"

Naast dat men zich meer bezighield met de zaak en hoe het proces straks gaat verlopen, vonden zij de impact op de maatschappij ook belangrijk. Tim (32 jaar) noemde het “goede zaak, dat dergelijke misstanden aan de kaak gesteld worden bij zulke bedrijven.” Hij had wel het idee dat de uitzending van Boos meer gedaan heeft dan alleen The Voice of Holland opdoeken. Meerdere respondenten hadden ditzelfde idee of zagen in hun eigen omgeving dat er dingen aan het veranderen waren. Sascha (31 jaar) bijvoorbeeld vertelde dat op haar werk men aan de slag was gegaan met seksuele intimidatie op werk door een meldpunt duidelijk te maken en door in gesprek te gaan met medewerkers. Ook Bart (26 jaar) en Eva (27 jaar) zagen dit gebeuren bij hun kantoor.

4.4 Cancelcultuur; hoe ver is te ver?

Een laatste thema dat besproken werd in de interviews was cancelcultuur. Hier werden meerdere vragen over gesteld, maar verschillende respondenten stipte dit fenomeen aan, zonder dat de onderzoeker hier over begonnen was. De meningen waren nogal verdeeld. De groep die vindt dat Marco onschuldig is, vind het cancelen van hem veel te ver gaan. Ze missen hem op de radio en zoals al eerder benoemd is, heeft Naomi (36 jaar) zelfs een petitie opgesteld om hem weer terug te krijgen. Dit werd door bijna alle fans uit deze groep ondertekend. Daarnaast gaf Aline (36 jaar) al aan dat ze zelfs “een beetje recalcitrant werd van het feit dat de radiostation hem niet meer draaide en hem dus extra veel opzette nu”. Dit cancelen werd door allen gezien als te overdreven, want wat als het straks niet waar bleek te zijn? “Dan is hij helemaal kapot gemaakt”, zo stelt Naomi (36 jaar). Ze vonden het ook erg dat dit hem overkwam en snapte wel dat hij zich nu even stilhield.

De andere groep fans kon zich wel vinden in deze beslissing. “Stel dat de slachtoffers hem horen op de radio, dat is toch een trigger” vertelde Sascha (31 jaar). Daarnaast werd ook gesteld dat merken, theaters, radiostations en anderen belanghebbende zich niet willen inlaten met personen die dergelijk beschuldigingen krijgen. Dat reflecteert ook op hen. Joost (26 jaar) bijvoorbeeld:

Ja, als radiostation heb je natuurlijk wel een grotere invloed, dan als individuele luisteraar. (...) Dus ik snap wel dat je dat, dat je daar even vooral als het echt zo groot in het nieuws is, dat je daar gewoon niet jezelf niet in wilt mengen. En dat je dat misschien maar gewoon even moet laten, totdat de storm over blazen.

Toch is bijna niemand zo stellig geweest door te zeggen dat het helemaal goed of helemaal fout is. Aline (36 jaar) snapte bijvoorbeeld wel dat Borsato zijn werkzaamheden bij WarChild opzegde. Juist, omdat de aanklachten gaan over kinderen. Tim (32 jaar) vindt wel dat de maatschappij soms te ver doorslaat met het cancelen, waarom gaat men niet eerst over op “bijvoorbeeld een op non-actiefstelling moet zijn, omdat een onderzoek moet plaatsvinden, een intern onderzoek”. Ook hier werd de zin ‘not guilty until proven guilty’ door meerdere respondenten benoemd. De meesten vonden de maatschappij soms te ver gaan ten opzichte van het rechtssysteem. Pas wanneer iets

bewezen is, zoals in het geval van LilKleine en Bili Wahib, dan vond men het rechtvaardig dat iemand gecanceld werd. Ester (45 jaar), bijvoorbeeld:

R: Ja, maar, daar is bewijs van en dat heeft hij ook bekend.

I: Ja, precies. Ja.

R: Kijk, en dan denk ik van 'ja, oke'.

I: In dat geval, zou je het terecht vinden?

R: Ja, in dat geval vind ik het dan terecht.

Desondanks was ook hier een verschil te merken in de mening tussen twee groepen, maar niet zozeer de twee fangroepen. Deze twee waren eerder te verklaren aan de hand van leeftijd. Zo vonden de twintigers het eerder terecht dat iemand gecanceld werd. Bart (26 jaar) bijvoorbeeld vond het 'een goede zaak dat als het rechtssysteem in bepaalde zaken niet tot echt recht kan komen, door bijvoorbeeld gebrek aan bewijs, dat het volk dan op deze manier wel iets kan bewerkstelligen'. Zelfs als zou blijken dat iemand het echt niet gedaan heeft, dan stond Bart nog steeds achter de cancelcultuur, zij het wat gematigder.

Ja, dat is natuurlijk altijd zonde euh, dat euh, ja, daar kan ik niet echt goed mijn gevoel over uiten. Het kan misschien ook zijn, omdat ik soms wat bot ben als persoon. Dat ik denk van 'nou, die komt er wel overheen'. Maarja, het is natuurlijk niet respectvol om zo lang voor iets beschuldigd te zijn, dat het dan niet waar blijkt te zijn.

De dertigers en veertigers vonden de cancelcultuur, zoals Christel (38 jaar) het omschreef 'gewoon onzin'. Allen vonden het te ver gaan om iemand op deze manier buiten de maatschappij te plaatsen, zonder dat bepaalde aanklachten of beschuldigingen waren bewezen. Zij hielden zich meer bezig met de vraag 'wat als iemand het niet gedaan heeft'. Zo ook Tim (32 jaar):

Je kan het met me eens zijn of niet, maar het rechtssysteem is gewoon unguilty until proven guilty, als we dat anders willen dan moeten we dat gaan aanpakken. Dan moet je gaan zeggen, nee we gaan gewoon, zou ik geen voorstander van zijn, maar we gaan mensen veel sneller veroordelen ofzo. Maar zolang je dit gewoon in je rechtssysteem hebt zitten, mag je gewoon niet mensen straffen, voordat ze bewezen strafbaar een feit hebben gepleegd en dat is natuurlijk wel wat er gebeurt natuurlijk.

5. Conclusie en Discussie

In dit onderzoek is aan de hand van kwalitatieve diepte-interviews getracht inzicht te verkrijgen in hoe Marco Borsato fans, die zichzelf identificeren als fan, hun fanschap invullen en ervaren in deze huidige tijd. Sinds de beschuldigingen van aanranding en onzedelijke betasting tegen Marco Borsato, is hij verwijderd van alle radiostations en televisiezenders. Hij is gecanceld. Voor de fans betekent dit dat zij hun idool al ruim een half jaar moeten missen en niet alleen zijn muziek op de radio. Ook Marco Borsato zelf heeft zich onttrokken van het publieke oog en heeft tot begin mei, niks van zichzelf laten horen. Het uiten van het fan zijn is behoorlijk veranderd voor de fans, ook voor de respondenten in deze studie. Het is moeilijker en complexer geworden. Men heeft het gevoel minder ontspannen te kunnen luisteren naar de muziek. Daarnaast ervaren sommige fans dat zij hun fan-zijn moeten verdedigen.

Om inzicht te krijgen in hoe Marco Borsato fans hun fan zijn uiten en welke factoren hierop van invloed zijn, zijn twaalf fans geïnterviewd middels een kwalitatief diepte-interview. Door vragen te beantwoorden over hoe hun fanschap is ontstaan, hoe zich dat ontwikkeld heeft door de jaren en hoe zich dat nu verhoudt tot de huidige gebeurtenissen, is getracht een antwoord te geven op de manier waarop Marco Borsato fans betekenis geven aan hun fanschap met betrekking tot de beschuldigingen en het cancelen van hun idool. Door het gebruik van een topiclijst kreeg het een interview een semi-gestructureerde vorm, hierdoor werd het mogelijk voor de respondenten om ook hun eigen verhaal te vertellen. Dit resulteerde in een open gesprek tussen interviewer en respondent. Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag: *“Hoe geven de fans van Marco Borsato betekenis aan hun fandom, vooral nu hun idool gecanceld is?”*

5.1 Conclusie

In dit onderzoek wordt het concept cancelcultuur ook meegenomen, dit diende eerst vastgesteld te worden als bestaand concept. Het bleek dat hier relatief weinig onderzoek naar gedaan was. Daarom is tijdens de interviews hier uitgebreid aandacht aan besteedt. Zo werden naast de vragen die gaan over het ontstaan van het fan-zijn en de uiting hiervan, ook vragen gesteld over het geloof in Marco Borsato en hoe zij staan tegenover het cancelen van hem en de cancelcultuur in het algemeen.

Met dit onderzoek is getracht een leemte op te vullen in de bestaande wetenschappelijke literatuur over fans in combinatie met de cancelcultuur. Zo was er verschillende literatuur te vinden over het uiten van fanschap, ook na het stoppen of het overlijden van een fanobject. Er werd zelfs een onderzoek gevonden over de invulling van het fanschap, nadat het fanobject veroordeeld werd voor kindermisbruik (Jones, 2018). Dit onderzoek richt zich op een soortgelijke situatie. Desondanks werd cancelcultuur of het cancelen van een fanobject of idool door de maatschappij, niet in verband gebracht met fans en welke invloed dit heeft op hen en hun fan-zijn. Daarnaast zijn de paar onderzoeken over cancelcultuur voornamelijk gericht op de politicologie. Overigens, zijn geen enkele van deze onderzoeken uitgevoerd in Nederland. Gezien de recente gebeurtenissen die hebben geleid tot een ware storm aan het cancelen van verschillende bekende Nederlandse mannen, waaronder Marco Borsato, en de fans die redelijk onderbelicht bleven in die tijd bleek het interessant om deze kennisleemte aan te vullen. Aan de hand van het perspectief van Marco Borsato fans op hun fanschap zijn verschillende thema's naar boven, zoals de mate van fan zijn, muziekbeleving, geloof in onschuld en de cancelcultuur. Enkele van de bevindingen komen overeen met eerder gedaan onderzoek, desondanks zijn er ook resultaten die niet terugkomen in de wetenschappelijk literatuur of de huidige literatuur tegenspreken. De bevindingen zullen hieronder per thema worden besproken, waarbij het ook afgezet zal worden tegen de bestaande literatuur.

De mate waarin iemand beschreef fan te zijn, bleek van groot belang te zijn met betrekking op de loyaliteit jegens Marco Borsato. Zo waren er verschillende fans die hem ontmoet hadden en lid waren van de fanclub die zich niet konden voorstellen dat de artiest zich op deze manier had misdragen. Dit komt overeen met wat Jones (2018) ontdekte in haar onderzoek. Daarbij had men het idee dat zijn attente en amicale persoonlijkheid verkeerd wordt geïnterpreteerd. Zo sprak iemand van een verkeerde interpretatie, dus het was niet zijn intentie en zonder seksuele bedoeling, maar zo werd dit wel opgevat en werd iemand zijn grens overschreden. Dit is een duidelijke voorbeeld van cognitieve dissonantie. De fan probeert het gedrag van diens fanobject te rationaliseren en de vergoelijken (Festinger, 1957). Dit valt te verklaren vanuit de theorie van ontologische veiligheid van Giddens (1991). Marco Borsato is voor sommige fans een veilige haven en symboliseert het vertrouwen dat zij hebben in de maatschappij, als hij wegvalt (wat nu het geval is) komt de ontologische veiligheid in het geding. Het is namelijk een bevestiging dat niemand te vertrouwen is (Giddens, 1991). Voor de fans betekent dit dat iemand die zij zo hoog in het vaandel hebben staan, nu toch niet de persoon blijkt te zijn die ze dachten.

Daar tegenover stonden fans die hem nog nooit ontmoet hadden, maar wel eens naar een concert waren geweest en regelmatig zijn muziek luisterden. Deze groep had een wat sceptischere houding en kon zich het wel voorstellen dat hij dit zou doen. Echter, kon deze groep ook in tweeën worden verdeeld. Aan de ene kant de groep die het zich kon voorstellen dat hij dit had gedaan en

aan de andere kant een groep die het niet wilde uitsluiten, juist omdat er meer dan een beschuldiging was en ze de slachtoffers serieus wilde nemen. Daarnaast vonden zij het niet zozeer lastig om het zich voor te stellen, maar wilden ze dit liever niet.

De uiting van het fanschap was volgens alle fans veranderd, maar wel in verschillende mate. Zo was er een groep die juist nog meer naar zijn muziek ging luisteren. Voor de een was dit om het gemis te dragen, waar de ander dit zag als een steunbetuiging. Aan de andere kant was er een groep die zijn muziek veel minder is gaan luisteren of er juist helemaal mee gestopt is. Volgens een aantal was de muziek besmet en konden ze er hierdoor met minder plezier naar luisteren. Wederom kwam Jones (2018) dit ook tegen. Zo waren er in haar onderzoek meerdere respondenten die de muziek heel graag wilde luisteren, maar dit simpelweg niet meer konden.

De muziekbeleving voor de aantijgingen was voor iedereen positief. Men had er bepaalde herinneringen aan en het bracht hen soms terug naar bepaalde momenten in hun leven, zoals ook Driessen (2018) stelde in haar onderzoek. Echter, zoals hierboven al vernoemd, is dit behoorlijk veranderd. Ook de manier waarop sommigen tegen de muziek aankeken was anders geworden, zoals de 'besmetting'. Toch benoemde meerdere respondenten dat zij wel hoopten dat ze uiteindelijk weer naar de muziek konden luisteren, omdat men de kunst los moest kunnen zien van de kunstenaar. Dit werd ook door meerdere respondenten benoemd in het onderzoek van Jones (2018).

De cancelcultuur kan aangestipt worden als laatste thema en tevens een waar in deze hoedanigheid nog geen onderzoek naar was gedaan. Alle respondenten vonden het cancelen te ver gaan. Sommigen gebruikt de term 'onschuldig tot het tegendeel bewezen is' of 'not guilty until proven guilty'. Het maakte hierbij niet uit in hoeverre men geloofden in zijn onschuld of niet. Desondanks waren er een aantal respondenten die het cancelen ook wel snapten. Waar men graag bewijslast wilde zien, snapte men ook dat er een statement naar buiten gemaakt moest worden. Deze groep dacht meer na over het welzijn van de slachtoffers. Dus dat het goed was dat zijn muziek niet meer gedraaid werd, omdat dit een trigger kon zijn voor de slachtoffers. Anderen snapte helemaal niks van het cancelen en een andere groep snapte bijvoorbeeld wel dat samenwerkingen met WarChild werden stopgezet, juist omdat de beschuldigingen kinderen betroffen. Opvallend is, is dat de groep die de cancelcultuur ook snapte vanuit een maatschappelijk oogpunt, ook de groep is die twijfelt over Marco zijn onschuld. Op basis hiervan kan gesteld worden dat de mate waarin iemand fan is, ook invloed heeft op mate waarin men achter de cancelcultuur staat.

Om terug te komen op de onderzoeksvraag kan er gesteld worden dat de betekenisgeving van een fan veranderd is nadat het fan object gecanceld is. Echter is de mate hierin verschillend. Voor sommigen heeft het het fandom versterkt, waar anderen zichzelf nog nauwelijks een fan durven te noemen. Ook blijkt dat het fanobject niet eens altijd de artiest hoeft te zijn, maar in dit geval de muziek is. Bijna iedereen gaf aan de kunst los te kunnen van de kunstenaar mochten de

beschuldigingen leiden tot een veroordeling. Desondanks had men wel altijd het gevoel zich te moeten verantwoorden voor het luisteren van dergelijke muziek en blijkt de betekenisgeving ook hierin veranderd te zijn. Het fandom en het fanobject zijn alleen nog dingen voor thuis en die binnenskamers worden beleefd. Kortgezegd is de manier waarop men betekenisgeving geeft aan het fanschap behoorlijk veranderd, maar ook het fanobject wordt gesplitst in artiest en muziek.

5.2 Discussie: Limitaties en vervolgonderzoek

Tijdens het onderzoek zijn dergelijke limitaties tegengekomen. Gezien de grote groep fans van Marco Borsato, waren er nogal wat verschillen te vinden in de mate waarin iemand zich identificeerde als fan. Daarnaast zijn er fans van alle leeftijden, achtergronden en gender te vinden. Hierdoor werd het als lastig ervaren om een zo breed mogelijke onderzoekspopulatie te onderzoeken. Het was wellicht interessant geweest om de focus te leggen op een specifieke groep fans. Zo keken de twintigers beduidend anders aan tegen het concept cancelcultuur, dan de dertigers en veertigers. Dit zou erg interessant kunnen zijn voor vervolgonderzoek.

Ook zou men nog kunnen kijken naar het verschil tussen mannen en vrouwen. Hier wordt in eerder onderzoek geen onderscheidt tussen gemaakt, maar dat betekent niet dat die er niet is. In dit onderzoek bleek dat de mannelijk respondenten Marco Borsato op een andere manier beschreven, dan de vrouwen. Waar de vrouwen hem omschreven als een gezellige, attente en zelfs knappe man. Gebruikten de mannen uit dit onderzoek woorden als, arrogant, een haantje, iemand die een masker op heeft of zelfs een viezerik (nog voor dat de beschuldigingen waren geuit). Daarnaast zou het ook interessant kunnen zijn om opleidingsniveau mee te nemen en met betrekking tot dergelijke veroordelingen en de cancelcultuur. Het was opvallend te noemen dat de hoogopgeleiden uit dit onderzoek zich bewust waren van hoe lastig het gerechtelijk onderzoek gaat zijn met betrekking tot bewijs, bijvoorbeeld.

Gezien de huidige gebeurtenissen en de overduidelijke impact die de beschuldigingen hebben op de fans, zijn er ook fans afgevallen en die zich nu identificeren als ex-fan. Deze groep interviewen zou hoogstwaarschijnlijk weer andere resultaten met zich meebrengen en dus een anders of wellicht completer beeld schetsen van de fanschap in de huidige situatie.

Tot slot zou er meer onderzoek gedaan moeten worden naar de cancelcultuur. Tijdens het schrijven van deze scriptie zijn er naast Marco Borsato, meerdere bekende Nederlandse mannen gecanceld. Met de opkomst van juicekanalen en sociale media in het algemeen lijkt het cancelen van iemand steeds makkelijker te worden en vaker te gebeuren. Zoals de respondenten in dit onderzoek aanklaarten, vonden zij dit bijna allemaal veel te ver gaan. Desondanks deden sommigen hier wel aan mee of snapten ze het een beetje. Interessant, want uiteindelijk bepaald het publiek wie er in

grote lijnen gecancelld wordt. Dus wie cancelt er nu eigenlijk, het publiek of de grote organisaties die hun handen niet willen branden?

Literatuurlijst

- Abercrombie, N., & Longhurst, B. (1998). *Audiences: A sociological theory of performance and imagination* (1ste editie) [E-book]. SAGE Publications Ltd.
- Baarda, D. B., Van der Hulst, M., & Van der Hulst, M. (2020). *Basisboek interviewen* (5de editie) [E-book]. Noordhoff.
- Bennett, L. (2018). Remembering R.E.M.: Social Media, Memories, and Endings within Music Fandom. In R. Williams (Ed.), *Everybody Hurts: Transitions, Endings, and Resurrections in Fan Cultures* (pp. 19–30). University of Iowa Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt22h6qtt.5>
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek* (2de editie). Boom Lemma.
- Bourdieu, P. (1985). *The social space and the genesis of groups*. *Social Science Information*, 24(2), 195–220. <https://doi.org/10.1177/053901885024002001>
- Brennen, B. (2021). *Qualitative research methods for media studies* (Vol. 3) [E-book]. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003122388>
- Brouwer, Q. (2021, 14 december). *Wat is er allemaal aan de hand rondom Marco Borsato? We zetten het op een rij*. Metronieuws.nl. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.metronieuws.nl/entertainment/2021/12/marco-borsato/>
- Cavicchi, D. (2018). Foundational discourses of fandom. In *A Companion to media fandom and fan studies* (1ste editie, pp. 27–46). John Wiley & Sons, Inc.
- Driessen, S. (2018). “I’ll Never Break Your Heart”: The Perpetual Fandom of the Backstreet Boys. In R. Williams (Ed.), *Everybody Hurts: Transitions, Endings, and Resurrections in Fan Cultures* (pp. 31–42). University of Iowa Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt22h6qtt.6>
- EenVandaag. (2021, 3 december). “Not done” om Nederlands te zingen in de jaren 90? “Marco Borsato veranderde alles”. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/not-done-om-nederlands-te-zingen-in-de-jaren-90-marco-borsato-veranderde-alles/>
- Fiske, J. (1992). The cultural economy of fandom. In L. Lewis (Ed.) *The adoring audience: Fan culture and popular media*, (pp. 30-49). Londen: Routledge
- Gray, J. (2003). New audiences, new textualities. *International Journal of Cultural Studies*, 6(1), 64–81. <https://doi.org/10.1177/1367877903006001004>
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and society in the late modern age* (1ste editie). Stanford University Press.
- Harrington, C., & Bielby, D. D. (2010). A life course perspective on fandom. *International Journal of Cultural Studies*, 13(5), 429–450. <https://doi.org/10.1177/1367877910372702>
- Hazeleger, R. (2022, 28 januari). *Marco Borsato’s carrière lijkt voorbij: dit is waarom bedrijven nu al afstand van hem nemen*. Omroep gld. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van

<https://www.gld.nl/nieuws/7541696/marco-borsatos-carriere-lijkt-voorbij-dit-is-waarom-bedrijven-nu-al-afstand-van-hem-nemen>

- Hellekson, K. (2018). The fan experience. In *A Companion to Media Fandom and Fan Studies* (1ste editie, pp. 65–76). John Wiley & Sons inc.
- Hills, M. (2002). *Fan cultures* (1ste editie). Taylor & Francis <https://doi.org/10.4324/9780203361337>
- Horton, D., & Richard Wohl, R. (1956). Mass communication and para-social interaction. *Psychiatry*, 19(3), 215–229. <https://doi.org/10.1080/00332747.1956.11023049>
- Janghorban, R., Roudsari, R. L., & Taghipour, A. (2014). Skype interviewing: The new generation of online synchronous interview in qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 9(1), 1–4. <https://doi.org/10.3402/qhw.v9.24152>
- Jenkins, H. (2018). A companion to media fandom and fan studies [E-book]. In *Fandom, Negotiation, and participatory culture* (1ste editie, pp. 13–26). John Wiley & Sons, Inc.
- Jenkins, H., & Tulloch, J. (1995). *Science fiction audiences* (1ste editie) [E-book]. Taylor & Francis.
- Johnson, J. (2001). In-depth interviewing [E-book]. In *Handbook of interview research: Context and method* (1ste editie, pp. 103–120). Sage Publications Inc.
- Jones, B. (2018). “My Music Was on Shuffle, One of Their Songs Came On, and I Had to Hit Next ...”: Navigating Grief and Disgust in Lostprophets Fandom. In R. Williams (Ed.), *Everybody Hurts: Transitions, Endings, and Resurrections in Fan Cultures* (pp. 43–58). University of Iowa Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt22h6qtt.7>
- Marco Borsato. (2003, 15 juli). In *Wikipedia*. https://nl.wikipedia.org/wiki/Marco_Borsato
- Mediacourant.nl. (2022, 26 april). *Marco Borsato laat van zich horen: ‘Hij klinkt heel strijdvaardig’*. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.mediacourant.nl/2022/04/marco-borsato-laait-van-zich-horen-hij-klinkt-heel-strijdvaardig/>
- Ng, E. (2020). No grand pronouncements here. . . : Reflections on cancel culture and digital media participation. *Television & New Media*, 21(6), 621–627. <https://doi.org/10.1177/1527476420918828>
- Norris, P. (2021). Cancel culture: Myth or reality? *Political Studies*, 00(0), 1–30. <https://doi.org/10.1177/00323217211037023>
- NU.nl. (2021, 10 december). *Advocaat Marco Borsato verduidelijkt: Zanger ontkent beschuldigingen*. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.nu.nl/achterklap/6172391/advocaat-marco-borsato-verduidelijkt-zanger-ontkent-beschuldigingen.html>
- NU.nl. (2022, 9 maart). *Lil Kleine, Ali B en Marco Borsato in de ban: waar ligt bij radiostations de grens?* Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.nu.nl/media/6184265/lil-kleine-ali-b-en-marco-borsato-in-de-ban-waar-ligt-bij-radiostations-de-grens.html>

- Pekelder, W. (2022, 17 januari). *Wat wisten John en Linda de Mol?* Trouw. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.trouw.nl/cultuur-media/wat-wisten-john-en-linda-de-mol~b9928f50/>
- Ravensbergen, R. (2022, 21 januari). *'Marco Borsato betastte The Voice-kandidates, ook van 13 en 14 jaar oud'*. Metronieuws.nl. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.metronieuws.nl/entertainment/2022/01/marco-borsato-betastte-the-voice-kandidates-ook-van-13-en-14-jaar-oud/>
- Redactie Metro. (2021, 14 december). *Marco Borsato beschuldigd van seksueel misbruik: 'Begon na dood van mijn vader'*. Metronieuws.nl. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2021/12/meisje-vrouw-aangifte-seksueel-misbruik-marco-borsato/>
- RTL Boulevard. (2021a, februari 21). *Komt Marco Borsato ooit weer aan de top na zijn slippertjes?* Geraadpleegd op 20 juni 2022, van <https://www.rtlboulevard.nl/entertainment/music/artikel/5215464/komt-marco-borsato-ooit-weer-aan-de-top-na-zijn-slippertjes>
- RTL Boulevard. (2021b, december 7). *Marco Borsato annuleert zijn complete clubtour*. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.rtlboulevard.nl/entertainment/music/artikel/5272335/streep-door-clubtour-marco-borsato>
- Stevenson, N. (2009). Talking to Bowie fans: Masculinity, ambivalence and cultural citizenship. *European Journal of Cultural Studies*, 12(1), 79–98.
<https://doi.org/10.1177/1367549408098706>
- Shawky, S., & Schouten, D. (2021, 16 december). *OM: Zaak Marco Borsato krijgt voorrang op andere zaken "vanwege de enorme maatschappelijke impact"*. EenVandaag. Geraadpleegd op 13 maart 2022, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/om-zaak-marco-borsato-krijgt-voorrang-op-andere-zaken-vanwege-de-enorme-maatschappelijke-impact/>
- Van Broekhoven, R. (2021, 6 april). *Nostalgie in Reuver: Soundmixshow met Henny Huisman*. 1Limburg. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.1limburg.nl/entertainment/1340782/nostalgie-in-reuver-soundmixshow-met-henny-huisman>
- Williams, R. (2011). "This is the night TV died": Television Post-Object fandom and the demise of The West Wing. *Popular Communication*, 9(4), 266–279.
<https://doi.org/10.1080/15405702.2011.605311>